

QB²¹

Quaderns blaus
DOCUMENTS DE TREBALL

Pirates, esclaus i captius a Palamós

Pere Trijueque

QB021
Pirates, esclaus i
captius a Palamós

Pere Trijueque

Edita **Càtedra d'Estudis Marítims**
(Universitat de Girona -
Ajuntament de Palamós) i
Museu de la Pesca

© del text **Pere Trijueque**

Assessorament lingüístic **Jaume Fina**

Disseny de les cobertes
i format interior **Lluís Pareras Disseny Gràfic**
Imprès a Catalunya per **Quality Impres**

Patrocina

Generalitat de Catalunya.
Departament d'Agricultura,
Alimentació i Acció Rural.
Direcció General de Pesca i
Acció Marítima

Col·labora

Diputació de Girona

Secretaria de publicacions **Càtedra d'Estudis Marítims**
(UdG - Ajuntament de Palamós)
Pl. Països Catalans, s/n
17230 Palamós
T 972 60 12 44 F 972 31 21 44
dir.cem@udg.edu

Dipòsit Legal XXXXXXXX
ISBN 978-84-611-8805-5

Es prohibeix la reproducció total o parcial d'aquesta obra, en qualsevol de les seves formes, gràfica o audiovisual, sense autorització prèvia i escrita de l'editor, llevat de citacions a revistes, diaris o llibres, sempre que es faci esment de la seva procedència.

Introducció

Parlar de pirates en una vila costanera com Palamós no és res de l'altre món, ja que tota la seva història, fins al s.XIX, està plena de fets relacionats amb turcs, moros i anglesos, les naus dels quals varen senyorejar les costes de la Mediterrània occidental en diferents èpoques.

Tradicionalment, des de la baixa edat mitjana, la costa havia estat un lloc perillós, exposat a la rapinya i a les malifetes de naus estrangeres. Per això, els seus habitants varen preferir edificar els seus habitatges --cases, masos o castells-- lluny, cap a la muntanya, i si per qualsevol causa els edificaven a la vora del mar, sempre hi guarnien una torre de defensa per poder refugiar-s'hi en cas d'atac dels pirates.

Mas Mauri (Oliver) de s'Alguer

A la costa de la parròquia de Santa Eugènia de Vila-romà (Sant Joan de Palamós) n'hi ha bons exemples. Els masos construïts a prop de la costa i que, per tant, podien ser localitzats fàcilment des del mar, posseïen les corresponents torres. Així, els masos Juny i Mauri (Oliver) de S'Alguer, Agustí, Pepó (Masoni) i Brugarol (Crispí o dels Vents) de la Fosca, la torre Mirona, etc, en són una bona mostra. La vila de Palamós també va procurar defensar-se, envoltant el seu nucli urbà amb un cercle murallat, que fou construït des del s.XV fins al XVII. Els murs gaudien d'un seguit de baluards, amb canons i magatzems de pólvora, i pilotes, com a complement i dissuasió dels possibles

atacants. A més a més, al s.XVI es va arranjar el castell de Sant Esteve de Mar i s'hi va posar una guàrdia encarregada de vigilar la presència de naus sospitoses. Tot això es va completar amb una xarxa de correus que enllaçava les diferents viles costaneres per passar-se informació de qualsevol moviment estrany de naus estrangeres.

Malgrat les precaucions preses, en un moment de descuit, els pirates aconseguien prendre, de tant en tant, algun veí dels masos de la Fosca o de S'Alguer o, més correntment, pescadors davant les costes de Palamós o de Vila-romà. Els familiars d'aquests procuraven reunir o manllevar diners que fossin suficients per poder comprar-ne el rescat, operació en què s'especialitzaren els frares de la Mercè.

Però el que segurament no és tan conegut és l'existència d'un tràfic d'esclaus a les nostres contrades. La possessió d'un esclau o més per part d'un comerciant, un botiguer o, fins i tot, un propietari d'un mas important, no era estrany al llarg dels s.XIV, XV i XVI.

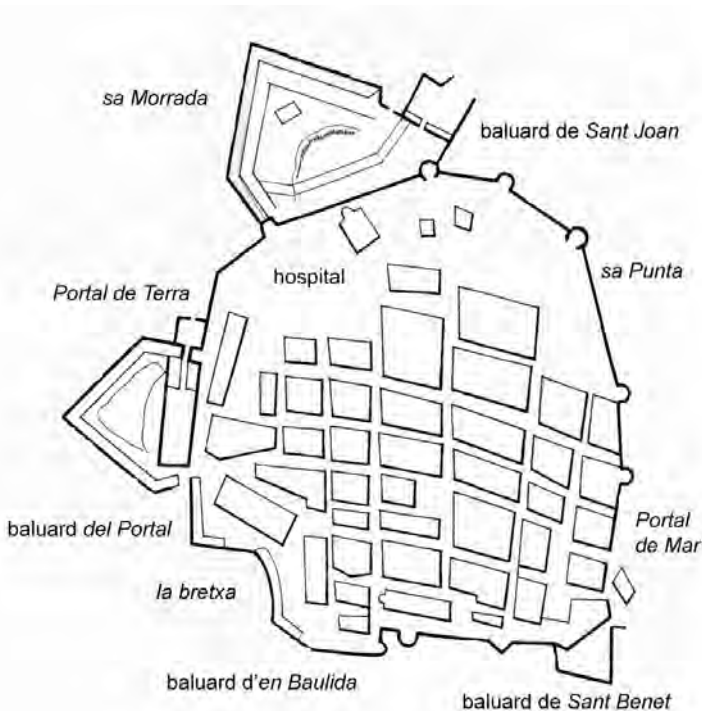
Mas Mazoni (Pepó), abans de caure la torre

Els pirates

Al llarg dels s.XIII, XIV i XV, a causa de la supremacia del poder naval català a la Mediterrània occidental, hi va haver una certa tranquil·litat pel que fa a incursions forasteres, llevat d'alguns atacs de naus genoveses a vaixells comercials catalans en la ruta d'Itàlia.

Durant els regnats de Pere II El Gran, Jaume II i Alfons III, les potents esquadres de guerra catalanes varen propiciar un flux comercial important entre Catalunya i Itàlia i, al mateix temps, varen mantenir a ratlla les naus pirates algerines i turques.

La vila de Palamós havia iniciat els treballs de fortificació, més que res per defensar-se dels possibles atacs dels francesos, una mica aturats després de la davallada soferta en la batalla de les Formigues. És a finals del s.XV i a començaments del XVI quan, a causa de la decadència de Catalunya, comencen a incrementar-se les incursions de naus turques i algerines a les nostres costes. L'atac més sagnant i bàrbar fou el dels turcs de Barba-rossa, com veurem més endavant amb detall.

Murs de Palamós a l'any 1694

Els murs de la vila de Palamós ja començaven a agafar forma, encara que patien greus mancances, especialment pel vessant de ponent. En aquest context, els habitants de Sant Joan demanaren als de Palamós que els permetessin refugiar-se dins la vila en cas de perill de guerra o d'atacs marítims. Ja des del mateix moment de la fundació de Palamós

(1279), el rei havia ordenat als habitants de les parròquies de Vila-romà, Vall-llobrega i Calonge que, en cas de necessitat, anessin a defensar la vila i el port reial, però aquesta ordre quasi mai s'havia complert, en especial per part dels calongins, que sempre es feien els sords. Ara era diferent: els de Sant Joan volien defensar-se ells i els seus i per això ho demanaren al batlle i als jurats de Palamós. Els habitants de la vila, en contrapartida, els demanaren que els ajudessin a construir les muralles i, a més a més, els paguessin l'estada. L'acord s'aconseguí per mitjà d'una sentència arbitral d'obligat compliment, com quasi sempre que discutien ambdues comunitats. Aquest document està transcrit a l'Apèndix i és una bona mostra de les relacions existents entre els habitants de Sant Joan i de Palamós.

El perill turc fou definitivament destruït en la cèlebre batalla de Lepant; no així el perill de les incursions de naus mores provinents de l'Alger, ciutat i port d'on provenien la majoria dels atacs que patiren les costes catalanes a partir de la segona meitat del s.XVI. En la dècada dels anys 1560-1570, es va establir una xarxa de guaites entre les diferents viles marineres de la costa de l'Empordà, que actuava tant de dia com de nit. Un home de cadascuna de les viles costaneres anava als pobles veïns per avisar-los dels moviments de naus mores en les seves costes. Els correus cobraven un sou (moneda de plata molt corrent a l'edat mitjana) per cadascun dels avisos portats al llarg del dia, i dos sous si es feia de nit. La informació que es passava d'un poble a l'altre es completava amb informacions dels moviments de les naus pirates des de l'Alger, Tarragona, Barcelona, València, etc. Els llibres de clavari (de comptes o d'intervenció) de Palamós estan plens d'aquests avisos i dels corresponents pagaments als qui els transportaven.

El servei de vigilància es feia des de diferents punts situats al llarg de la costa. Un d'ells era el castell de Sant Esteve de Mar, que en aquella època es trobava en molt mal estat. El castell s'havia convertit en un mas, ja des de finals del s.XIV, quan Berenguer de Cruilles va comprar totes les seves terres a Pere Pallarès, i així s'inicià el senyoriu dels Cruilles a Palamós.

Berenguer de Cruilles fou el primer representant d'aquesta poderosa família que va gaudir dels dominis del castell, els quals mantingueren fins a finals del s.XV, precisament fins a l'any 1486, quan passaren a mans de Galceran de Requesens, primer comte de Palamós, nombrat pel rei Ferran II El Catòlic.

Per retornar al castell part de la seva primitiva funció de defensa, l'any 1567 va ser arranjat, reedificant-se part dels murs i torres. Les despeses varen anar a càrrec de Palamós i de Vila-romà.

Dos anys més tard, foren redactats uns capítols entre els jurats de Palamós i els de les parròquies de Vila-romà i Vall-llobrega, juntament amb en Joan Esteva, propietari del castell-masia, pels quals s'organitzà el servei de guaita. Al mateix temps, foren establerts serveis de guàrdia entre els veïns dels dos llocs (vegeu transcripció dels acords a l'Apèndix).

Malgrat aquests treballs de defensa i el servei de vigilància, era molt corrent que en un moment de descuit hi hagués un desembarcament en què segrestaven alguns veïns, normalment habitants dels masos de la Fosca i de S'Alguer.

Dades dels llibres de clavari de Palamós, referents a altres poblacions

15.7.1569. Notícia de gent de Palafrugell i de Pals que varen combatre els moros, dels quals agafaren un presoner i en mataren uns altres. També s'esmenta que a Roses les naus mores havien perseguit els pescadors.

13.4.1570. El batlle de Torroella de Montgrí havia pres quatre moros en una incursió.

8.1572. Hi ha molts vaixells moros per la costa que agafen barques de pescadors. A cala Padrosa de Torroella de Montgrí hi havien molts moros.

3.4.1573. Hi ha notícies d'una barca francesa que ha arribat a Cadaqués procedent de l'Alger. Diu que allà hi ha la pesta i que 18 *galiotes* n'havien marxat.

16.7.1584. Hi ha l'avís que el rei de l'Alger, amb 22 vaixells, ha assetjat la vila de Cadaqués i que el diumenge es va combatre des de les quatre de la matinada fins a les dues, passat el migdia. Els moros havien matat quatre homes de la vila, però ells havien matat molts moros i capturat uns altres que es varen rendir.

17.7.1584. Els 22 vaixells eren a cala Mongó, a prop de la Meda.

19.7.1584. La flota del rei de l'Alger era a Calella i a Pineda, i havia incendiat aquesta vila. El 15.11.1584 hi va anar un home de Palamós per veure-ho.

21.9.1584. El rei de l'Alger havia passat pel cap de Sant Sebastià, des de Cadaqués.

25.9.1584. Avís de Sant Feliu de Guíxols que deia que el rei de l'Alger era a l'illa de Formentera.

5.6.1588. Desembarcament de moros a la platja de Torroella de Montgrí.

18.6.1588. Els moros combatien la torre de la Selva.

7.10.1590. Atac de tres galeres mores. Hi ha les dades de les reparacions.

Com exemple, cal esmentar el segrest d'habitants dels masos Masoni (Pepó) i Mauri (Oliver), l'any 1598, relat que ja fou publicat per l'autor i que ens va deixar escrit el rector de Santa Eugènia de Vila-romà, mossèn Antic Roquer.

(resum de la transcripció)

El 24 de juny de l'any 1598, Margarida, filla d'Antoni Mauri del mas Mauri (Oliver), i una altra Margarida, filla d'Antoni Masoni del mas Masoni (Pepó); ambdues veïnes de la Fosca, foren segrestades pels moros, un morato portuguès, a la platja de Castell. En el mateix lloc també fou mort el seu avi Pere Jonama de Mont-ras, segurament perquè un home gran no té gaire valor!! Segons es va saber després, les noies varen ser portades a la ciutat de l'Alger, on hi varen estar per espai de sis mesos. Després Margarida Mauri fou traslladada pel seu amo a la ciutat de Tetuan, on va estar-hi nou anys i sis mesos, perdent la memòria de quina part eren els seus pares. Fou rescatada pel frare Joan Gutiérrez, de l'ordre de Nostra Senyora de la Mercè, i traslladada al Puerto de Santa María, on un seu cosí germà, en Joan Pruneda de Palafrugell, la va trobar i tot seguit la portà a Barcelona, arribant a casa seva el 26 de juliol del 1609".

El rector es pregunta, com es pot saber que ella és la Margarida, filla d'Antoni Mauri, després de tants anys?

I continua "... i quant no fora axò, té tanta similitut a sos pares i germans, que bastarà axò per ésser ver que era filla d'Antoni Mauri...!"

Les incursions de naus pirates i corsàries a les nostres costes varen sovintejar al llarg del s.XVII. Hi ha un relat de l'any 1650 de Francesc i Paulí Simon, negociants de Palamós, referent a l'atac d'un vaixell corsari davant les costes d'Arenys de Mar, que per la riquesa de detalls es transcriu a l'Apèndix.

El s.XVIII també està ple de fets protagonitzats per vaixells moros, en els quals intervingueren veïns de Palamós i Vila-romà. En el llibre de Baptismes, que comença l'any 1698, el rector explica un fet curiós que va succeir el dia primer de març de l'any 1734. Aquest dia hi havia el visitador general del bisbat a l'església de Santa Eugènia, fent una visita rutinària, com era acostumat. *"... era a las quatre horas de la tarda [quan] se ohí un tumulto de veus, ab lo crit de via fora moros, y entrant dos en la iglésia diguen que los moros se eren desambarcats en plage de la Fosca y que ja baxaven quan, en lo instant, se suspengué lo acte [de la] visita [del visitador general]."*

La Fosca, lloc dels fets relatats pel rector de Vila-romà

Se veu la gent que ab passos apresurats anaven acudint a la plage de la Fosca y, avisant jo al Sr. visitador, li digué que no fugy, que jo aniria a saber que cosa era, y deixant la Vera Creu, la Capa Pluvial y Sobrepellis, pugé al puig Padró, de hont descobrí dos barquetas arrimadas a la riba de la arena de la plage de la Fosca y la gent ja desambarcada, ab quatre corsaris de moros que havien arribat y... ditas llanxes envestien aquellas dos barquetas, las quals foren estadas presas si no hagués acudit gent del poble y molta gent armada de Palamós, a hont acudí també lo Sr. don Emanuel Enriques, guarda major de sal y tabaco de la vila de Palamós, ab los demás guardas armats que tenia a las horas a son mando y, de altra part vingué de improvis una ratxa o bé tormenta de tremontana, lo que no se pogueren aguantar los corsaris, y vehent los moros de [les] llanxes que llurs vestiments marxaven, sediren a llur pretenció; encara que no ne foren exits bé, per quant de Palamós acudí molt gent y jo, de

dalt del puig Padró, feu senyal avall [a los] que eran cadats en lo sementiri, de que no y havia perill y a las horas se continuà la visita...".

Pocs anys després de l'acabament de la guerra de Successió, es va crear un servei de vigilància de la costa.

Llibres de clavari.

Avisos i fets de moros del segle XVIII

- Any 1724. Hi ha enregistrats molts avisos de moros. Es compren escombres (feixines) per fer el senyal de moros.
- Any 1725. S'armen dos llaguts per patrullar contra els moros.
- Any 1726. Els moros ataquen el llagut d'Antoni Camós i el persegueixen fins a Platja d'Aro.
- Any 1726. Hi ha un avís de Sant Feliu en què diuen que els moros han investit barques i han pres a Antoni Casanovas.
- Any 1732. Els moros han pres: Rafael Pagès, els seus dos fills i Miquel Badia, de Palamós.
- Any 1732. Els moros prenen una barca sota Sant Sebastià.
- Any 1739. Quatre mariners genovesos s'escapen d'un *pinque* moro que els havia pres darrere el moll de Palamós.
- Anys 1753-1754. Les bateries de sa Punta (dalt el Pedró) disparen canonades a tres xabecs de moros.

Es construïren barraques en punts estratègics per controlar la presència de vaixells turcs i d'altres nacions, perillosos principalment per ser possibles portadors de la pesta. Aquestes barraques eren molt senzilles. Tenien dues cambres, una per a l'oficial i l'altra per als soldats i civils. La vigilància era compartida entre militars i civils, els quals havien de venir de diferents pobles de l'interior de l'Empordà i la Selva, repartits per tota la costa. En els termes de Vila-romà i de Palamós hi havia barraques al Cap de Planes, a la Fosca i a *sa Punta* (Pedró de Palamós). Els habitants de Palamós i de les parròquies de

Vila-romà i de Vall-llobrega havien de contribuir en les despeses de manteniment, principalment en el proveïment de llenya, perquè els vigilants no patissin fred, i també d'oli per a les llumeneres.

Despeses pel manteniment de les barraques de vigilància (1723)

En l'acta de la reunió dels regidors de Palamós, del 30 de novembre de 1723, en presència del batlle, es fan constar els pagaments per al *resguardo del contagi* que s'han fet, sense ordre en particular del tinent general i governador de la Plaça de Girona:

Port de Palamós vist des del mar, abans de la construcció del moll "nou"

- 800 rals per a les despeses de 8 homes que, per ordres de Josep Dortautas, comandant d'un batalló dels reials guàrdies espanyols, s'havien posat en diferents llocs per vigilar la costa per si es descobria l'armada turca. Estaven a Cap Gros i a la torre enrunada a prop del convent. Des del 20 d'agost fins al 30 de setembre de 1722, que són en total 40 dies, a raó de 5 sous per cada home i dia.
- 3.000 rals per a la palla que es va subministrar als oficials d'infanteria que estaven al quarter de la vila i als soldats a cavall. Total, 1.200 quintars a raó de 5 sous per quintar.
- 1.300 rals per diferents *pertrechos de guerra* i diverses càrregues i correus a Girona, ordenats per diferents oficials.
- 10.680 rals pel sou de 4 homes que estaven de guàrdia a la barraca, des de l'1 d'agost de 1720 fins al 3 de juliol de 1723, a 5 sous per persona i dia.

La guerra de Successió va fer canviar moltes coses. Una de les que més afectaren a Palamós, especialment pel seu port, fou el canvi de domini de la Mediterrània occidental. Ara els anglesos tenien el control de totes les rutes comercials que havien dominat anys abans les naus catalanes. Aquest fet va incrementar els actes de pillatge, tant per part dels corsaris anglesos com per part de les naus algerines, les quals actuaven impunement. Per a copsar l'estat en què es trobaven

els ànims de les autoritats, cal llegir un avís donat pel governador militar de Girona als regidors de la vila de Palamós, l'any 1739:

“Respecto de que pudiera la astucia de los moros, valerse de la ocasion de hallarse nuestros mares ocupados por los navios ingleses, que embarazan el que nuestras embarcaciones puedan guardar la costa y hacer los moros alguna invasion de llevarse, con gran dolor nuestro, algunos cristianos que viviesen confiados en sus casas cerca de la marina, siendo justo poner todo el cuidado y aplicacion para que no consigan su malvado intento y a este fin vivir prevenidos, prevengo a Vds que reconozcan muy bien y registren todas las armas de esa villa, las pongan correspondientes y en buen estado de servir y se provean de polvora y municiones de modo que en cualquier rebato puedan estar prontos y habiles todos los vecinos a quienes se reparten, que igualmente los socorrerá la partida que se halla destacada en esa villa, a pie o a cavallo, como convienere, y para que no puedan lograr el sorprender, acaso algunos pobres que vivan en sus barracas en las cercanias del muelle, ni entrar en el, embarcaciones sin que la villa sea avisada, repartiran Uds. entre todos los vecinos, sin excepcion de ninguno, dos para todas las noches que esten, el uno desde el anochecer hasta media noche y otro desde media noche hasta salir el sol, en la punta del muelle, con su arma bien prevenida, para que, disparandola, pueda dar aviso, estando prevenidos los vecinos de que al tiro deberan acudir todos con sus armas a la punta del muelle.”

Encara que és d'uns quants anys abans, és interessant conèixer l'armament que tenien els particulars de Palamós (vegeu Apèndix).

Un any més tard, el 20 de gener de 1740, va passar un fet que demostra fins a quin punt havia arribat l'atreviment dels vaixells pirates: Francesc Agustí, que fins aquell any era el batlle de Palamós, i Josep Estany, actuant de vicebatlle, testifiquen que aquest dia, Simon Alier, capità del pinc (embarcació de vela, semblant al xabec) que fa el correu de Barcelona a Gènova, estant el seu vaixell amarrat al moll de Palamós, va veure com dues fragates o xàvegues de moros atacaven dos llaguts de pescadors davant de la vila de Palamós. Va sortir tot seguit amb el seu pinc per donar-los encaç i obligar-los a deixar els llaguts. Els moros, en veure'l, deixaren els llaguts i fugiren. Per sort, tampoc varen poder prendre cap dels pescadors.

A partir de l'any 1740, els anglesos foren protagonistes de les principals agressions sofertes per la vila de Palamós. La més important va ser l'atac de dues galeres de guerra angleses, el 25 de juliol de l'any 1742, en el qual es va destruir una part important dels edificis de la vila, especialment el sector més proper al mar.

Interior de l'església de Palamós abans de 1936. El teulat es va haver de reconstruir després de l'atac dels anglesos de 1742

Tot l'afer va començar unes dues setmanes abans. El dia 8 del mateix mes de juliol, els palamosins observaren com un vaixell anglès perseguia, mar endins, una pollacra amb bandera francesa. L'astúcia de la nau francesa, després d'unes hores de persecució des de davant la Vall d'Aro fins al port de Palamós, va fer que pogués entrar dins el port, malgrat la gran quantitat de trets de canó que li varen tirar els anglesos. Com que la nau anglesa s'havia quedat a la bocana del port, el batlle de la vila i uns regidors anaren amb un llagut a parlamentar amb el capità. Aquest estava extremadament furios perquè s'havia donat asil al vaixell francès. Exigí 2.000 pesos com a compensació, però això era massa per les possibilitats de la vila. Després d'unes hores d'estira i arronsa acceptaren queviures.

Segurament els anglesos es varen sentir ferits en el seu amor propi i, a més a més, burlats pels palamosins, pel fet de no poder prendre la pollastra amb la seva valuosa càrrega, ni aconseguir els diners de compensació. Per això decidiren fer un escarment i bombardejar la vila. Les dues naus de guerra angleses concentraren els trets de canó a l'edifici de l'església, que va patir de ple la seva fúria. Ensorraren la teulada de la nau principal --per això les claus de volta no tenen cap gravat--, causaren danys a algunes capelles laterals, al campanar, destrossaren el retaule de Sant Isidre i la porta principal de l'església.

També es va fer malbé tota la fusta interior (bancs, cadires, ornaments, etc.). A més a més de l'església, patiren desperfectes la sala del Consell, l'escola municipal, els forns de la vila, el corral, la carnisseria, els quarters de cavalleria i la major part de les cases a primera línia de mar (la Planassa, plaça de Sant Pere i l'avinguda de l'Onze de Setembre). El conjunt de desperfectes sumaren l'astronòmica quantitat de 5.600 lliures.

Pel que fa a vides humanes, cal citar la mort del regidor degà Josep Castelló i Moret, que va ser blanc d'un tret de trabuc dels anglesos quan volien desembarcar al moll, la nit del dia anterior. L'esmentat regidor comandava un grup de defensors civils.

Un altre fet destacat va succeir un any més tard, el 19 de febrer de 1743. En Pere Macaya, mariner de Palamós, declarà davant del notari: *"... el dia 17 d'aquest mes de febrer, estant a la tartana anomenada Sant Francesc de Pàdua, d'alba i navegant a prop del cap de Begur, vaig veure tres naus. Una d'elles va posar la bandera anglesa i va tirar una canonada als altres dos vaixells, que ell creu que eren francesos, als quals va caçar. I en veure que la nau anglesa els havia vist, varen procurar fugir a corre-cuita per poder entrar al port de Palamós, al qual arribaren a les 9 de la nit, i aquí estan temorosos de sortir per si encara hi ha la nau anglesa."*

El 14 de juny de 1747, al port de Palamós hi havia refugiada una tartana del patró Jaume Tarrerol, de Mataró, perquè davant els mars de Palamós s'hi passejava una nau anglesa que poc abans era davant de la platja de Sant Feliu de Guíxols, tirant canonades a les embarcacions de dins el port. Els regidors de Palamós estaven recelosos que passés el mateix.

La manca de seguretat per les rutes d'Itàlia es fa palesa, juntament amb un bona dosi de mala sort, en la transcripció següent d'un relat: "El 6 de novembre de 1754, el pinc Santa Anna i Santa Rosa, patronejat per Francesc Xicart, que fa el correu entre Catalunya i Itàlia, va sortir de Gènova en direcció a Barcelona. L'endemà va haver de fondejar a la cala Nagall de França a causa del mal temps, i com

que la cala tenia molt poca profunditat i hi havia perill pel mal temps, va seguir cap al golf de Sant Tropez i finalment no va tenir altre remei que entrar al port pel fort temporal, on va haver de quedar-se fins al dia 13 en què continuà el viatge. La nit següent, trobant-se a llevant de *Hilladeras*, va entrar vent contrari i després d'haver estat tota la nit fent "bordos", al matí següent s'aixecà una forta tempesta, i va haver d'entrar al port de Ciutat, del regne de França, on varen estar fins al dia 17. Aquest dia sortiren, i el dia 18 al migdia, quan estaven davant el cap de Begur, a unes 25 milles enfora, varen topar amb un *tavenque* de moros, al qual va procurar donar-los caça, tirant-los canonades. La nau mora va arriar una llanxa a rem, tirant-los tirs de fusell, i com que els anaven aconseguint, el correu també va fer ús dels rem i així varen poder arribar fins el port de Palamós, el dia 19 a la matinada. El *tavenque* de moros es va quedar enfront del port de Palamós, a unes cinc o sis milles enfora. Per això, el correu de Barcelona va entrar i fondejar a Palamós, on va descarregar el correu urgent.

El gran atac turc del 1543

Per l'exceptional importància de l'atac turc a Palamós i a Vila-romà, l'any 1543, he cregut necessari separar-ho de la generalitat de les incursions pirates. Coneixem alguns detalls del sagnant i brutal atac de la flota turca de Barba-rossa, gràcies al relat del notari de Palafrugell, Antic Brugarol, que fou testimoni i va entrar a la vila després de la retirada dels turcs (vegeu-ne transcripció completa a l'Apèndix). Però primerament farem un petit repàs històric de la figura de Barba-rossa, per situar-nos en el context que va propiciar aquest bàrbar atac a la vila de Palamós.

Barba-rossa, que fou nombrat almirall per Soliman el Magnífic, s'havia fet l'amo de les costes mediterrànies, després però d'haver perdut Tunis en mans del rei espanyol Carles I, l'any 1535. Havia atacat sistemàticament les costes italianes, des de Sicília, on va saquejar algunes viles costaneres, fins a Nàpols i Niça, on després d'assetjar-la i prendre-la, la va convertir en el centre de les operacions següents per les costes franceses i catalanes. Al llarg de l'any 1543, va atacar, saquejar i incendiar les viles de Colliure, Cadaqués, Roses i Palamós, entre d'altres, i va arribar tan al sud com Alacant i la Vila Joiosa.

Davant les notícies del creixent poder de l'esquadra turca, l'any 1542, el rei Carles I havia informat a les viles costaneres, entre elles Palamós, que coneixia l'existència, per mitjà dels seus agents francesos, d'una poderosa armada de *lleyams* turcs per la Mediterrània. Els manà que es prepararessin per defensar-se, armant convenientment a la gent de la vila i de tot el comtat.

Veient-se impotents de complir les ordres del rei per la manca d'artilleria i per la feblesa dels murs que envoltaven la vila, incapaços de resistir qualsevol atac dels turcs, el batlle Pere Guàrdies i els jurats de Palamós enviaren el dia 18 d'agost la primera de dues cartes (vegeu-ne transcripció completa a l'Apèndix) a la comtessa de Palamós Beatriu Fernández de Córdoba, duquesa de Sessa i muller del comte de Palamós Ferran de Cardona. Li expressaven els seus temors i li demanaven que ja que només disposaven "*d'una poca artilleria de ferro*", fes els possibles perquè les quatre peces de bronze petites que havien desembarcat les galeres del príncep Dòria, per portar-les a Perpinyà, restessin a la vila una temporada per a la seva defensa. En tot cas, li suplicaven que, davant el perill que creien imminent, els lliurés més canons de bronze (*colobrines* o mitges *colobrines*) amb la corresponent munició, al més aviat possible. Així, els habitants agafarien ànims per defensar-se. En cas contrari, els jurats reconeixien que estaven perduts davant un enemic tan poderós.

Tot seguit, li fan veure la importància comercial i militar del port de Palamós que, segons ells, "*... és lo millor port per a exercit que sia en Catalunya, e té esta vila molta més anomenade per lo mon que altre que sia de assí a Valencia marítima, per lo port y moll de aquella, e per so, tenim pensament que no donen mes presa per esta vila que per altre, per causa del predit y sinó som socorraguts de dita artillaria de bronso, no podem resistir ni ofendre als enemichs*". Els paràgrafs següents de la carta, per l'enorme càrrega d'humanitat que contenen, cal transcriure'ls tal com són: "*Suplicham a VIS [vostra il·lustríssima senyora] vulla enviar un exprés mandatum als vassalls de VIS que són los de Calonge y los de fora esta vila que, a pena de la vida, vinguen a recullir.se asi ab ses personas e vitualles que tenen, per a gordar est comptat e resistir als anamichs de su Ma.[majestat] essent.ne requests per nosaltres y que evite que sa Ma. nos envie gent de pelea ninguna, car nosaltres tenint los vassalls y artillaria de VSI en vila y tenint los forments que han cullit en vila, nosaltres enviarem a montanya les dones e criaturas e morirem asi com a faels e serà tot lo be nostro. E no tenim tantesa dels enemichs, y sapia VIS que si tots los dits vassalls de VIS se recullen asi en esta vila y tenint dues pessas, no seran cures los enemichs, ans ab viril ànimo...*". El següent dia, 19 d'agost de l'any 1542, els jurats contesten una carta del rei, datada a Montsó el dia 11 del mateix mes d'agost, en la qual els mana que li enviïn un memorial de la gent i les armes del comtat. Els jurats li diuen que no disposen d'artilleria ni de cap peça de bronze adient per fer front als turcs i aprofiten l'ocasió per demanar-li que les quatre peces de bronze que han descarregat les galeres del príncep Dòria restin a la vila de Palamós (vegeu-ne transcripció completa a l'Apèndix).

No tinc coneixement de les respostes, si és que n'hi hagueren, per part de la comtessa de Palamós o del rei; però el cert és que, un parell de setmanes més tard, el dia 5 de setembre del mateix any 1542, els jurats de Palamós tornen a escriure a la seva senyora reiterant la necessitat d'obtenir peces de bronze i li envien dos representants de la vila, Joan Salvador i Jeroni Badia, per tractar el tema. Altrament, li diuen a la carta, reiterant-se: "*...som molts parillosos de patir y de esser arruinats venint la dita armade enemiga. E més suplicham a VIS que vulla manar als poblats de Vila-romà e Vallobrega de est comptat, vassalls de VIS, que quiscun vespre se vinguen a recullir asi en esta vila per deffensió de aquella, com la real Ma. essos dies hons ho ha manat ab sa letra que fessam, que los subdits de esta jurisdicció de VIS se recullesan en dita vila y los es stat request y ells recusan fer.ho, per so, suplicham a VIS ho mane se fasse com dit tenim. Axi be, suplicham a VIS vulla manar als de Calonge que portant.ho lo cars y essent.ne raquests per los regidors de esta universitat, vullan venir ab lu[r]s armes ben atrixelats en esta vila per ajudar.nos a deffensar aquella y resistir y offendre als anamichs, y sertifficant a VIS que, essent nosaltres socorraguts de artillaria [...] VIS per que non tenit ninguna pessa y recollint.se los dits poblats de Vila-romà e Vallobrega quiscun vespre en esta vila y ajudant.nos los de Calonge entrant en aquella com la necessitat ho portas, nosaltres tanim bon animo per a resistir y resistarem a quanta armade francesa pot vanir, per que de continuo treballam en fortifficar la vila ab baluars y en tot lo que és menester, altrament som parduts y arruinats.*".

Tenint en compte tot allò que hem exposat anteriorment, està clar que els habitants de Palamós presagiaven el pitjor i reconeixien que poca cosa podrien oposar davant tan poderós enemic, tal com va passar el diumenge 7 d'octubre de l'any 1543.

Aquest dia, 20 galeres i 3 fustes, baix el comandament del lloctinent de Barba-rossa, entraven en el port de Palamós i després d'un fort bombardeig, desembarcaren una quantitat indeterminada de turcs que entraren ràpidament a la vila; hom creu que pel lloc anomenat *Mal Pas* (ara, carrer Mal Pas), darrere l'església, on hi havia un corriol que anava de la vila a *la Caleta* (escales del Perill) i a l'Arenal (platja).

Aquesta hipòtesi es fonamenta en el fet que el carrer que va des de l'església a l'Hospital dels pobres de la vila (ara, carrer Mn. Miquel Costa), l'anomenaren després de l'atac, carrer del Moro o dels Moros.

Els turcs, tal com he dit, entraren ràpidament perquè els defensors de la vila no podien oposar cap mena de resistència, a causa de la gran desproporció entre atacants i defensors.

Malgrat això, molts dels defensors, entre els quals hi havia gent de totes les parròquies veïnes, aconseguiren replegar-se i fugir de la matança. Mentrestant el notari de Palafrugell, que fou el que va fer el relat dels fets, juntament amb el batlle de la mateixa població,

Sebastià Caixa, i 200 homes més, entraren a la vila enmig de l'estrepit de la batalla, i només hi van trobar 25 homes de Palamós, juntament amb els quals varen combatre els turcs, però, davant la superioritat dels pirates, fugiren a la desbandada per salvar la vida.

Convent dels Agustins, abans fou la capella de Nostra Senyora de Gràcia (1694)

Els turcs arribaren a cremar el mas Ribes (al vessant nord del polígon industrial de Sant Joan, al final del carrer Riera, on hi ha el pont sobre la riera Aubi), a uns dos quilòmetres al nord de la vila de Palamós, i, al seu pas, ho destrossaren tot. Varen romandre a Palamós la resta del diumenge i el dilluns sencer, i embarcaren la gent a mitja nit del dilluns. L'endemà, dimarts al matí, el notari Brugarol, acompanyat pels que havien fugit i per la resta dels habitants de la vila, entre ells les dones i criatures que havien tingut la sort de poder fugir abans de la tragèdia, entraren a Palamós, enmig del fum de l'incendi, i hi trobaren un gran desastre.

Segons el testimoni del notari, els turcs varen fer veritables barbaritats amb la gent que prengueren. Trobaren homes decapitats, cremats o esquarterats, uns amb el cor arrabassat, altres enforquillats amb un ast i cremats. Hi havia hagut una gran carnisseria. Entre els morts hi havia el sagristà de Palafrugell Joan Andreu, Pere Roig del Brugarol, Jeroni Solés, Antoni Bofill i Joan Serra Ferrer, i Esteve Massot de Mont-ras, els quals no varen tenir temps de replegar-se juntament amb la resta de gent vinguda de Palafrugell. Entre el gran nombre d'habitants de Palamós que foren morts pels turcs, el notari

esmenta el mercader Miquel Valentí, el notari Guerau Batlle, Pere Valentí i Antoni Valentí, i diu que n'hi havia molts més, tots cremats.

--Aquest testimoni, però, no es pot considerar gaire fiable, ja que alguns dels esmentats com a morts, els trobem vius en escriptures posteriors a l'atac.

Sant Crist miraculós, cremat pels turcs, llançat al mar i recuperat

Entre les pèrdues materials, que foren enormes, a part d'haver incendiat les cases de la vila i el poble de Sant Joan de Palamós, també cremaren l'església de Santa Maria de Palamós, juntament amb les imatges i retaules, i la capella de Nostra Senyora de Gràcia, i s'emportaran les campanes de totes dues. A més a més, robaren una nau d'en Perot de Calella i una galera reial que estava dins el port de Palamós. També trobaren molts llibres de l'església i altres documents dins el mar. Veritablement, va ser un fet tan esfereïdor i de tal magnitud que el notari, que en fou testimoni, diu: *"... e tant gran destrucció e ruhina feren e an feta en dita vila, que sols en mentar.la, no ha cor de cristià que no plores gotas de sanch."* No hi ha constància de si els turcs prengueren algun habitant de Palamós com a captiu, però hom suposa que és molt probable que fos així, atès que al 1544 hi ha dades sobre l'intent de Francina, muller de Pere Bou de Vall-llobrega, de rescatar dels *moros* el seu marit.

Tota la informació de l'atac turc ha estat tret de la còpia que va fer el doctor Josep Estany i Torres, de Palamós, l'any 1730, quan era regidor de la vila (vegeu-ne transcripció a l'Apèndix). L'esmentat regidor ho va copiar d'un document escrit pel notari de Palafrugell Antic Brugarol.

Segons les apreciacions de l'historiador palamosí Narcís Pagès i Prats, publicades a la revista "*Semanario de Palamós*" (núm. 15, 16 i 17) de l'any 1884, l'esmentat notari va cometre alguns errors en el relat, segurament deguts a no haver vist moltes de les coses que escriu i també per les circumstàncies de la magnitud del desastre, les quals el van afectar enormement.

La gran davallada en el nombre d'habitants soferta per la vila de Palamós després d'aquesta destrucció, entre els morts i els que se n'anaren definitivament per por o per haver quedat destruït tot el que posseïen, va fer que els supervivents oblidessin fins i tot molts dels costums ancestrals de la vila. Quasi dos segles després de l'atac dels turcs n'hi ha un bon exemple: com és ben conegut, la vila de Palamós celebrava des de l'atorgament de la Carta Pobla, l'any 1279, un mercat setmanal cada dimarts. Doncs, l'any 1730, la vila demanà al comte de Palamós que els permetés fer mercat els dimarts o qualsevol dia que a ell li plagués, per aconseguir incrementar el potencial econòmic de la vila, molt malmès al cap de tants anys de guerra, pesta i endeutaments. Per reforçar les seves demandes, tres dels habitants de més edat de la vila testimonien davant el notari:

(resumit)

"... que han sentit a dir públicament que en temps passats es va concedir a la vila de Palamós la facultat de tenir mercat tots els dimarts de cada setmana i que dit mercat es va mantenir fins que els turcs envaïren la vila de Palamós, desembarcant una armada naval en el port i cremant quasi tota la vila i que, segons han sentit a dir, fou l'any 1543".

Un altre testimoni diu: *"... que ha sentit a dir als seus antecessors que la vila de Palamós tenia concedida la facultat de fer mercat cada dimarts de cada setmana i que després es va perdre aquest costum, segons ell, per les grans calamitats que va patir la vila. Havia sentit a dir als seus avantpassats que la vila havia tingut de 500 a 600 cases i que ara tan sols n'hi havia 200 i que d'aquestes, 50 s'havien reedificat des d'uns 20 anys ençà, i que la vila havia estat despoblada, primerament pels turcs que desembarcaren en el port l'any 1543 i després per la pesta i les guerres."*

Mercat de queviures al carrer Major fa uns anys

La notícia de l'atac i destrucció de Palamós i d'altres viles va recórrer tota la costa i arribà al rei i al papa. Ambdós s'aliaren, i com a fruit, uns 20 anys més tard, varen poder derrotar l'esquadra turca en la famosa batalla de Lepant. Per altra part, el papa va aprovà tots els convenis concedits per altres estaments als habitants de Palamós per poder rescabalar-se, i al mateix temps, es crearen censals i fins i tot ajornaments de pagaments per aconseguir tornar a la normalitat, fita que aconseguiren molt aviat. També, durant la resta del s.XVI, reconstruïren i afegiren altres murs i baluards a la muralla i, juntament amb altres viles veïnes, crearen un servei de vigilància de la costa.

Rescat de captius

A part de prendre naus comercials amb la corresponent càrrega i de rapinyar les cases que estaven a la vora del mar, les naus pirates es dedicaven principalment a segrestar persones, en particular, pescadors o mariners de vaixells petits que navegaven molt a prop de la costa. Les ràtzies als masos propers a la costa els servien per poder proveir-se de queviures. En canvi, el segrest de persones els era molt més rendible, ja que una persona era valorada de mitjana en unes 100 lliures catalanes. Com a dada comparativa, direm que entre finals del s.XVI i principis del XVII, una casa dins la vila de Palamós tenia un valor que oscil·lava entre 100 i 200 lliures. Els captius eren portats normalment al port d'Alger, on l'amo els venia o bé els guardava per a un possible rescat. Mentrestant, els feien treballar i, com a curiositat, cal esmentar que alguns d'ells arribaven a pagar-se el propi rescat amb els diners guanyats amb el treball. Per als familiars que restaven a Palamós o a les parròquies de Vila-romà i Vall-llobrega, aquesta situació es convertia en una càrrega molt feixuga, ja que la major part de vegades havien de vendre les seves cases o empenyorar tots els béns per reunir els diners del rescat.

Com a mostra d'aquesta situació, tot seguit hi ha un resum d'uns quants casos succeïts al llarg dels s.XVI i XVII.

* Any 1518. Pere Guerau, mariner de Palamós, nombra procurador seu Antoni Foguet, per a tot el que fos necessari per redimir el seu fill Joan Guerau clergue, que va ser pres pels moros davant la capella de Santa Maria del Puig, a la platja Valentina.

* Any 1544. Francina, muller de Pere Bou de Vall-llobrega, "*pres en mans de moros*", juntament amb els seus familiars i amb l'ajut de Miquel Valentí, mercader de Palamós, inicien els tràmits del rescat.

* Any 1570. Cristòfor Closells, agricultor de la Vall, parròquia de la Selva, del comtat d'Empúries, per mitjà d'Antoni Massó de Palamós, rescatà un captiu anomenat Joan Marrossi, de la Selva, que estava segrestat a prop de la ciutat de Fes, a *Barbaria* (Abans és denominava així la zona d'Àfrica septentrional que abraçava el Marroc, l'Alger, Trípoli i Tunis).

* Any 1576. En el llibre de clavari de la vila de Palamós hi ha una anotació referent al préstec de 40 lliures pel rescat d'Antoni Blanch de Vall-llobrega, pres dels moros d'Alger.

* Any 1591. Joan Oliu, àlies Canyet, marit de Maria, propietària del mas Canyet del Bosch, demanà un préstec de 600 lliures pel rescat del seu pare Pere Oliu, la seva mare Margarida Oliu, la seva muller Maria Canyet, la seva cunyada Caterina Canyet i la seva germana Anna Oliu, als quals havien capturat els moros i ara eren a la ciutat d'Alger. Com a fiadors hi ha una gran quantitat de gent de Mont-ras, Vila-romà i Palafrugell.

* Any 1633. Reunits els jurats i el consell de la vila de Palamós i atès que Joan Ramon, Gaspar Costa, Antoni Mascort i Pere Castellar són

captius, decideixen recollir els diners necessaris per al seu alliberament i lliurar-los al frare de la Mercè, Gaspar Castelló.

Les notícies dels segrestats o captius a *Barbaria* eren portades per mariners de naus que comerciaven amb el nord d'Àfrica o pels frares de la Mercè, els quals es varen fer famosos per la quantitat de rescats aconseguits. Aquest orde mantenia contactes amb els pirates d'Alger i del Marroc, amb els quals negociava el pagament dels rescats i, fins i tot, va crear una germandat per gaudir d'un fons o assegurança en previsió de segrestos (Vegeu-ne la transcripció a l'Apèndix). Palamós no en va ser l'excepció i, per tant, també va recórrer als seus serveis en més d'una ocasió. Així es reflecteix en dues escriptures del s.XVII:

En la primera escriptura, hi ha els pactes entre fra Joan Tomàs Cortés del convent de nostra Senyora de la Mercè de Girona i Cristòfor Corsà, mercader de la vila de Palamós. L'esmentat frare anirà a *Barbaria* per tal de rescatar Antoni Barneya, Francesc Gamira i Bartomeu Ros, tots ells mariners de Palamós, presos en poder dels moros. Cristòfor Corsà donarà al convent 150 lliures pel rescat del primer i 80 lliures per cadascun dels altres dos; en total, 310 lliures. En cas que algun d'ells no fos trobat o fos mort, portarà, pel mateix preu, altres captius com Miquel Constantí, Joan Maig i Jordi Barneya.

La segona escriptura, de l'any 1631, també fa referència a pactes fets amb els esmentats frares. Joan Massó, jurat de Palamós, en un viatge que va fer a Barcelona, es va posar en contacte amb el frare de la Mercè, fra Gaspar Castelló, el qual aquell any viatjava a la ciutat de Tunis i s'havia ofert a veure si hi havia algun esclau fill de la vila de Palamós. Segons les dades del jurat, en aquell moment hi havia a Tunis tres captius de Palamós: Gaspar Costa, Joan Ramon i Antoni Mascort, i podia ser que n'hi hagués algun més. L'esmentat frare es va comprometre a rescatar els palamosins i a portar-los fins al Principat de Catalunya, però amb la condició que per cada un que portés se li donarien 100 lliures.

En cas que després de rescatar-los, algun d'ells es morís o que durant el viatge fos pres novament per altres moros que no fossin de Tunis, l'Ajuntament de Palamós hauria de pagar igualment les 100 lliures; el frare només hauria d'ensenyar un certificat que ho demostrés. El frare diu que té un salconduit de sa Majestat per anar a Tunis. És de destacar que el consell general de Palamós donava sovint diners per poder rescatar veïns de la vila.

Relat d'un fet de moros en què moriren sis mariners de Palamós

(Declaració d'Emmanuel de França, portuguès de 27 anys, feta davant el notari de la vila de Palamós)

“En el mes de setembre de l’any 1714, es trobava captiu o esclau en un vaixell armat de moros d’Alger.

En els últims dies del mes de setembre, aquest vaixell es trobava per les costes de Catalunya quan, entre Barcelona i Palamós, varen agafar un llagut amb quatre homes que eren de Palamós. El mateix dia a la nit, prengueren altres tres homes en un llagut, davant les costes de Palamós, els quals també eren veïns de la vila. El declarant diu que, aquests set homes i ell feien ranxo junts en el vaixell dels moros. Els noms dels presos eren: Nicolau Roca, Joan Agustí, Joan Bajandas, Nicolau Badia, Gaspar Ramis, Damià Savalls, tots de Palamós, i en Llach, de Calonge. El dia 21 d’octubre del mateix any 1714, entre Mònaco i Antibes, el vaixell pirata en què viatjaven entrà en combat amb una altra nau de Malta, anomenada “Santa Caterina”, comanda pel capità Adriano de Congone. La nau dels moros, que s’anomenava “El Sol” i era comandada per l’array Mehemet Tunil, grec renegat, fou enfonsada pel vaixell maltès i s’hiofegaren més de 450 turcs i 43 esclaus cristians que anaven sobre el vaixell pirata. En el naufragi, tan sols se salvaren set pirates i dos esclaus cristians.

Ell va ser un dels esclaus salvats. Com que la mar era molt grossa, el vaixell maltès no va poder enviar les llanxes a temps; per això es va negar tanta gent. Els set homes de Palamós varen morir ofegats. Diu que Nicolau Badia estava molt a prop d’ell quan es va ofegar. Feia més de quatre hores que estaven nedant. El vaixell maltès va entrar al port de la rada de Tuló, on el comandant li va donar la llibertat per anar-se’n a la seva pàtria. L’atestant va embarcar en una nau genovesa i arribà a Palamós el dia en què va fer la declaració.”

Altres persones de Palamós segrestades pels moros

- Melcior Crosa. Va morir l’any 1668, esclau a Alger
- Rafel Pagès, pare i fill. Eren a l’armada reial, i quan tornaven a Palamós (1730), varen ser presos pels moros
- Antoni Riera i Prats. L’agafaren els moros el dia 2 de juliol de 1732
- Pere Armanta. Fou segrestat pels moros el dia 2 de juliol de 1732
- Joan Prats i Valentí. Fou agafat pels moros el dia 2 de juliol de 1732
- Jaume Gorgoll. Va morir a l’hospital d’Alger. Abans de morir, va donar a Josep Teixidor, mariner de Tossa, 30 rals de vuit en

plata i un *saquí d'or*, tot en moneda algerina, per lliurar-ho a Joan Prats de Palamós –que també es trobava esclau de moros al mateix lloc– perquè ho enviés a Caterina Gorgoll, la seva muller

- Nicolau Badia, mariner, esclau dels moros d'Alger
- Francesc March, mariner, esclau a Alger

A les persones que finalment eren rescatades de l'esclavitud, quan arribaven a Palamós, se'ls obligava a fer quarantena, pel perill de contagi de la pesta. Normalment, els allotjaven en un lloc apartat.

A l'any 1746, s'havia habilitat per a això el molí de vent de *sa Punta* de Palamós (el far), que en aquella època no l'habitava ningú i feia molts anys que era abandonat. Allà, l'onze de novembre de l'esmentat any, el batlle de Palamós, Antoni Olivós, juntament amb els regidors, formant la junta de sanitat, van visitar tres esclaus rescatats que hi feien quarantena. Eren Guerau Martí, de Tossa, i dos més de València, que havien estat portats per un pinc francès al port de Palamós. La muller de Guerau Martí havia donat al batlle un decret del governador i corregidor de Girona que feia referència a una súplica que li havia fet. En la seva petició deia que el seu marit havia estat nou anys pres a Alger i que amb les seves manyes ell mateix s'havia pogut rescatar i que, atesa la pobresa del seu marit, els concedís fer la quarantena al molí de "*sa Punta de Palamós*". El governador accedí a la demanda, sempre que en el molí no hi habités ningú més. Per això el batlle executà l'ordre del governador i els instal·là al molí.

Més tard, foren visitats pels metges i cirurgians de Palamós, Josep Estany i Torres, Joan Manyalich i Simon Moret, els quals els varen fer certes proves i aprovaren la instal·lació definitiva, però amb la prohibició que no hi hagués cap contacte amb altres persones, mandat que vigilaven guàrdies, de dia i de nit. Uns dies més tard i amb l'aprovació dels mateixos metges i cirurgians, acabaren la quarantena, i els donaren vestits i els *perfumaren*.

La por a la pesta feia que qualsevol contacte amb els moros es tractés amb tot el rigor. N'és un exemple el relat següent:

"El dia 13 de juliol de 1761, a la platja de l'*Arenal* (platja Gran de Palamós) hi ha el batlle i els regidors, els quals componen la junta de Sanitat de la vila. En el mateix lloc, però apartat, hi ha el patró Cristòfol Vidal, de Sitges, i quatre mariners més que fan quarantena des del dia 2 del mateix mes en el seu vaixell anomenat "*Sant Cristòfol*", pel fet que alguns moros havien entrat al seu vaixell el dia abans quan havia estat envestit per una llanxa d'un pinc pirata. El fet va succeir enfront de cap Roig, de la parròquia de Vila-romà, quan el seu vaixell es va refugiar en les roques d'aquest lloc i els moros no els varen poder treure d'allà. Els moros però varen agafar dos mariners,

que foren rescatats quan quatre xàvegues del rei atacaren i prengueren, en el mateix lloc, el vaixell pirata. Es veu que les xàvegues del rei estaven al port de Palamós, i quan varen conèixer la notícia, sortiren a socórrer-los. Després d'un fort combat, capturaren el vaixell moro i trobaren dins els dos mariners capturats. Com que el vaixell i els abans esmentats havien estat en contacte amb la nau mora, havien de fer quarantena. Aquest dia 13 foren visitats pels metges, que després d'haver comprovat una sèrie de moviments de les extremitats, els donaren d'alta i la junta de sanitat els lliurà de fer tota la quarantena”.

La quarantena no feia tampoc distincions entre «moros i cristians» quan hi havia algun tipus de contacte. Així ho demostra aquest relat: “El dia 21 de juliol de 1766 es dona per acabada la quarantena que es fa dins la casa i el magatzem que Antoni Vergés té en el moll, en un lloc apartat i separat de tota comunicació. Hi ha 14 mariners, ferits en el combat que hi va haver davant Palamós, el dia 11 de juny d'aquest any, entre una galiota anomenada “Sant Francisco”, de l'esquadra del rei, que comanda Fèlix Texada, i un *xaveguer* algerià. A més a més, també fent quarantena, hi ha 46 pirates, entre turcs i moros, dos cirurgians que atenen els ferits, dos homes que els assisteixen, un fuster que va arreglar el vaixell del rei que va patir desperfectes en l'abordatge i un mariner que fa guàrdia en el vaixell algerià. El batlle i els regidors, que componen la junta de sanitat i el síndic, s'hi han fet presents per donar les ordres de finalització.

Els esclaus

Fins ara he parlat dels habitants d'aquí que foren esclaus dels moros, turcs o d'altres pobles, però cal aclarir que els veïns de Palamós, Vila-romà i Vall-llobrega també havien tingut esclaus en algunes èpoques. No ens referim a l'esclavitud del s.XIX, sinó a la dels s.XIV, XV i XVI.

Era corrent en aquell temps que els presoners de guerra es convertissin automàticament en esclaus dels guanyadors. Però també hi havia un tràfic important d'esclaus, principalment de persones de països del nord d'Àfrica, del pròxim Orient i d'Àsia.

Un dels primers esments a l'existència d'esclaus a les nostres contrades és de l'any 1389, en una escriptura en què Joan d'Arenys, fill de Ramon d'Arenys, batlle del castell de Vila-romà, ven a Pere Pallarès, senyor del castell de Sant Esteve de la Fosca, una captiva de

raça tàrtara, anomenada Joana. Va pagar 30 florins d'or d'Aragó per ella.

Representació d'una venda d'esclaus al port de Palamós
(Dibuix de Pau Basolí)

Al llarg del s.XV és quan el comerç d'esclaus agafa importància. Era normal que els senyors, terratinents o comerciants o fins i tot altres persones amb algun negoci de les nostres contrades, gaudissin dels serveis d'un o més esclaus. Per exemple, quan l'any 1411 la vídua del batlle del castell de Vila-romà, complint amb les lleis reials, fa l'inventari del castell, en passar revista de totes les seves pertinències, en cadascuna de les cambres del castell, cita l'habitació de l'esclava.

Els esclaus o servents, propietat de gent de les nostres contrades, igual que els habitants de Palamós que foren segrestats pels moros, podien comprar la seva pròpia llibertat. Altres vegades, per l'estima que s'havien guanyat, els seus amos els donaven la llibertat. Aquest és el cas d'Elena, esclava del mercader de Palamós, Pere de Guàrdies, el qual en el seu testament va ordenar als seus marmessors que a la mort d'ell, fos alliberada. A l'any 1433, la vídua de Pere de Guàrdies va complir amb el desig del seu marit i alliberà Elena, que tot seguit es va casar amb Guillem Ferrer, cirurgià de Palamós. Un altre exemple el trobem l'any 1518, quan Pere Valentí i Miquel Valentí, mercaders,

donen la llibertat a Jordi *negre* pels anys de bons serveis que havia fet al seu pare i a ells. Normalment, passat algun temps d'haver estat presos, els esclaus eren batejats. Per això, la majoria d'ells tenen noms cristians.

En els llibres de baptismes de la parròquia de Palamós se'n troben alguns exemples. El 1578 fou batejat un moro de *Barbaria* que havia estat pres a Sicília per una galera espanyola; i l'any 1664, es bategen dues mores, de 3 i 5 anys, d'una galera, al port de Palamós.

El tràfic d'esclaus va anar decreixent al llarg del s.XVI i va quedar pràcticament anul·lat a partir del XVII.

Relació d'esclaus objecte de transacció, esmentats en escriptures dels notaris de Palamós

s.XV

- Any 1412. Joan Salom de Palamós ven a Antoni Gelats un *servum, captivum* o *esclavum* sarraí de 18 anys, batejat amb el nom de Joan, pel preu de 51 lliures i 10 sous. S'esmenta que fou pres en "bona guerra".
- Any 1434. El procurador de la muller de Joan Baulida rep ordres de vendre un esclau o captiu sarraí anomenat Amet, de 30 anys. Una esclava o captiva de 18 o 20 anys, del gènere *xercos*, anomenada Joana. Una esclava o captiva sarraïna de 13 anys, anomenada Caterina.
- Any 1434. El cavaller Jordi de Cremany ven a Antoni Mauri de Palamós un captiu o esclau blanc de set anys, anomenat Joan, pel preu de 37 lliures.
- Any 1436. Mateu Guerau de Vila-romà ven a Antoni Ermosich, àlies Canyet, teixidor de Palamós, un esclau o captiu anomenat Antoni, de 22 anys, pel preu de 47 lliures i 10 sous.
- Any 1443. Jacobo Rodriguez, patró d'una nau castellana ancorada al port de Palamós, ven a Bernat Boust, mercader de Barcelona, dos esclaus de raça sarraïna. Un d'ells, de 30 anys, es diu Barcari, i l'altre, de 16 anys, Amet. Preu: 110 florins d'Aragó, que són 60 lliures i 10 sous.
- Any 1446. Pere Pintano, àlies Garcia de Palamós, ven a Joan Lunell, a Francesc Castelló (pagès de Palamós) i a Ramon Colls (mercader oriünd de la Fosca) una esclava o captiva anomenada Llúcia, de 25 anys, pel preu de 60 lliures.
- Any 1448. Blas de Rexach fa procurador seu Antoni Gorgoll, mercader de Palamós, i Antoni Rovira, apotecari, per vendre tres esclaus jueus: Aron, de 18 anys, Maymó, de 22 anys, i Instep de 18 anys.
- Any 1449. El 30 de juny, arribà al port de Palamós un vaixell català anomenat "Santa Maria i Sant Antoni", comandat pel capità Jaume Terreny, de Barcelona, però ara habitant a

Palamós, amb un carregament de 22 captius sarraïns o moros que foren presos al lloc anomenat *Serotle*, al nord d'Àfrica. Segons la llei, la quinta part del seu valor s'ha de donar al rei. Tot seguit començà la venda. Primerament, en ven una part a Pere Miquel, mercader de Barcelona: Alí de 60 anys, amb la seva muller Maffusca, de 45 anys; Bomburji, de 26 anys, fill dels anteriors; Fàtima, de 20 anys, muller de l'anterior; Amed, de tres anys, i Alí, d'un any, fills de Bomburji i Fàtima; Axa, mora de 35 anys, amb dos fills: Fàtima, de 15 anys, i Stedemur (?), de 3 anys; Mariam, mora de 22 anys, i Sertents (?), mora de 12 anys. Tots ells foren venuts pel preu de 425 lliures.

- Any 1449. Lleonard Puig, mariner i jurat, ven a Antoni Mauri, ambdós de Palamós, un esclau o captiu, anomenat Luch, de nació russa (?), de 19 o 20 anys d'edat, pel preu de 60 lliures.
- Any 1449. Blas de Rexach, cavaller de Figueres, confessa haver rebut del capità de nau Jaume Terreny 3 esclaus o captius sarraïns, per als quals ha pagat 166 lliures mallorquines.
- Any 1449. Lleonard Puig, mariner de Palamós, reconeix haver rebut de Martí Guerau, de Cruïlles, 50 lliures per la venda que havia fet a Pere Galceran de Cruïlles d'una captiva anomenada Margarita, de nació russa (?).
- Any 1449. El cavaller Blas de Rexach ven a Bartomeu Xatart, veí de Solius (i després sagristà de Vall-llobrega), un captiu sarraí de 45 anys, anomenat Alí, pel preu de 22 lliures.
- Any 1450. Jaume Terreny, en aquell moment habitant de Palamós, ven a Pere Miquel, de Barcelona, dos captius jueus que foren agafats a Barbaria i que porten per nom Salomon, de 87 anys, i Abraym, de 46 anys. El preu fixat per als dos fou de 89 florins d'Aragó.
- Any 1450. Pere Miquel, mercader de Barcelona, ven a Pere Feliu Riba, apotecari de Palamós, un captiu anomenat Pere, etiop, de 35 anys, pel preu de 33 lliures.
- Any 1452. Antoni Plenella, mercader de Sant Feliu de Guíxols, ven a Francesc Roger, de Palamós, un captiu o servent de nació etiop, anomenat Miquel, de 16 anys, pel preu de 51 lliures.
- Any 1452. Joan Cabarrocas, mercader de Barcelona, ven a Antoni Rovira, apotecari de Palamós, un captiu de raça (?), de 27 anys, anomenat Antoni, pel preu de 42 lliures.
- Any 1455. Antoni Puigaspre, mariner de Sant Feliu de Guíxols, ven a Antoni Rovira, apotecari de Palamós, un captiu de raça mora, de 22 anys, anomenat Jordi, pel preu de 50 lliures.

- Any 1516. Ferran, abat del monestir de Sant Pere de Rodes, ven a Guillem Ribes, patró de Palamós, un captiu negre de 15 anys, per 40 lliures.
- Any 1517. Guillem Ribes, mercader i patró de Palamós, ven a Ferran, abat de Sant Pere de Rodes, un esclau de 17 anys. Preu 30 ducats d'or.
- Any 1521. Antonio del Camino, mariner del Puerto de Santa María, del regne de Castella, ven a Nicolau Canyet, mariner de Palamós, una captiva negra de 24 anys. Preu, 25 ducats.
- Any 1521. Antoni d'Arana, mariner del galió "Lo Galió del Papa", ancorat al port de Palamós, ven a Jacobo Ferrandis, procurador de Ramon de Cardona, virrei de Nàpols, un esclau moro de 14 anys. Preu, 25 ducats d'or.
- Any 1526. Francesc Vilana de Barcelona, ven a Salvador Massot, de Palamós, un captiu d'Àfrica, de 24 anys, anomenat Joan. Preu, 48 lliures.
- Any 1537. Miquel Boera, habitant a Palamós, allibera el seu esclau anomenat Joan Miquel que havia estat pres a Barbaria.
- Any 1538. El frare Damià Marrufo, de l'orde de Sant Jeroni de la Murtra, del monestir de Santa Maria de Gràcia, procurador del mercader Julià de Ferrer, ven al mercader Jaume Bormengo una captiva de 30 anys, anomenada Anna. Preu, 30 lliures.
- Any 1538. Pere Miquel Remoneda, mercader de Barcelona, ven a Baldiri Marés, mariner de Barcelona, una captiva o negra de Guinea, de 14 anys.
- Any 1542. Antoni Ximenis, de la província de Leon, capità d'infanteria, ven a Joan Barger, mercader de Girona, un captiu de 24 anys, anomenat Jordi. Preu, 30 lliures.
- Any 1555. Serafí Carrós, noble de Centelles i capità de l'Armada, ven a Damià Parer, de Torrent, un captiu anomenat Andreu.
- Any 1558. Honorat d'Hormea, patró de Vilafranca de Niça (França), ven a Joan Francesc Valentí, mercader de Palamós, un captiu de 25 anys, anomenat Antoni.
- Any 1560. El 13 de març de 1560, moria Elisabet, esclava de Francesc Valentí de Mar, mercader.
- Any 1584. El 7 de juliol de 1584, mor Anton, negre d'en Lleó.

Corsaris a Palamós

A la segona meitat del s.XVIII, es comencen a armar naus corsàries pròpies o, fins i tot, angleses, per controlar les costes properes a la vila. Així el 1759, trobem el capità anglès Joan Gery amb la seva tartana "La Fortuna" actuant de corsari per les mars de Palamós. El dia 28 de febrer del mateix any 1759, va portar dues naus franceses

al port. Eren la del capità Joan Antoni Rouviere, agafada davant el cap de Sant Sebastià, a unes 4 milles de la costa, i la del capità Andreu Laurent, davant el cap de Begur i a unes 4 milles de la costa, ambdues preses el dia abans. Els capitans francesos reconeixien que la captura dels seus vaixells havia estat legal, segons les regles del *corso*.

A la segona meitat del segle XVIII, apareix un corsari palamosí que va ser famós i que la seva glòria es va escampar per a tot arreu. Em refereixo al capità Martí Badia i Caner (1756-?), àlies en Martinet. Quan tenia només 26 anys ja era alferes de fragata i comandava el pinco corsari "La Puríssima Concepción", més conegut pel nom de "El Valeroso". Junt amb el seu germà Constantí i el capità Jeroni Basart, que comandava el vaixell "Conde del Asalto", varen intervenir en ferotges combats, que acabaven sempre amb la captura de vaixells, la seva càrrega i els mariners, especialment maonesos (llavors sota el domini dels anglesos), des de Menorca fins a França. A Palamós, en certs moments hi havia més de cent mariners maonesos a la presó.

A Palamós també hi havia, al començament del segle XIX, una altra nau corsària, dirigida pels palamosins Miquel Duran, Constantí Badia i Pau Botet i patronejada pel capità Miquel Plana i Joanola. Va actuar al menys des del 1801 fins més enllà del 1806. Entre les seves gestes, segurament a la mateixa altura del mític Martí Badia, hi ha el següent episodi:

"A les 9 de la nit del 21 de juliol de 1801, va arribar al port de Palamós el capità Miquel Plana i Joanola amb el seu vaixell corsari de Palamós, anomenat "El Altivo", amb 62 homes de tripulació. Portava una *xàvega* maonesa, que va agafar el dia 20 al Cap de Creus, la qual era tripulada per 40 homes i comandada pel capità Antoni Pons. Aquest vaixell capturat anava armat amb 2 canons "de a 6", 2 obusos "de a 12", 6 trabucs, 6 mosquets, 25 fusells, 20 pistoles, 20 sables, 16 *chuzos* i 10 baionetes, amb les corresponents municions.

APÈNDIX

I

1478, 24 de febrer

Sentència arbitral feta per Vicenç Ermosich, àlies Canyet, jurat, i Pere Feliu Riba, apotecari, ambdós de Palamós, i Nicolau Vidal i Joan Corsà, jurats de la universitat de Vila-romà i Vall-llobrega, respecte al dret d'entrada a la vila de Palamós per refugiar-s'hi.

AHG. NP, núm. 537.

"Lo nom de Deu humilment implorat. Nosaltres Vicenç Canyet, jurat de la vila de Palamós e Pere Feliu Riba de la dita vila, e Nicholau Vidal, jurat de les universitats e parròquies de Vila-romà e Vall-llobrega, e Joan Corsà de la dita parròquia de Vila-romà, arbitres arbitradors e amigables composadors entre la dita vila de Palamós de una part, e les dites parròquies e poblats de aquelles, de la part altra. Vista la potestat a nosaltres donada per les dites parts en lo compronis fermat per la dita vila, jurats e consell, e singulars d'aquella, e les dites parròquies e singulars de aquelles. Oides una e moltes voltes les diferencies e altercacions qui son stades e son entre la dita vila de una part e les dites parròquies de la part altra, sobra les quals o alguna de aquelles han pladeat e pladegen en gran dany de la dita vila e de les dites parròquies e singulars de aquelles, e han sostengudes e

sostenen moltes despeses, e per metre les dites vila e parròquies e singulars de aquelles en tranquilitat e repos e remoure totes questions e diferencies e elegints aquella via que de dret segons la potestat a nosaltres donada, millor sia e sia més vàlida, pronunciam, declaram e arbitram en la forma següent.

E primerament com entre les dites vila e parròquies e singulars o habitants en aquelles sia stada altercació sobra la reculleta, pronunciam, sentenciam, arbitram e declaram que, los habitants e poblats en les dites parròquies se puguen e haien a recullir en la dita vila de Palamós en temps de guerra, e tot temps que sia necessari, e quan los altres locs vehinables se reculliran. E en los dits cassos no puga esser posada pena més avant de vint sous a cascú dels dits habitants de les dites parròquies e per casquina vegada que les campanes sonaran o repicaran a ops de ferse la dita reculleta. La qual pena dels dits vint sous se harà a partir en aquesta forma. Ço és, cinch sous per lo official qui farà la executió e cinch sous a la dita vila, e cinch sous a l'església de la dita vila, e los altres cinch sous a les esglésies de les dites parròquies. Los quals cinch sous haien esser donats als jurats de les dites parròquies, e les dites penes no puguen esser executades sinó a instància e requesta dels jurats de la dita vila de Palamós.

Item pronunciam, declaram e arbitram per levar totes alteracions qui per avant poguessen esser entre les dites vila e parròquies e habitants de aquelles, que les dites parròquies e singulars de aquelles haien a fer venda de censal mort de preu e propietat de noranta lliures barceloneses e de pensió anual de novanta sous a la dita vila, per reparació e comprovació del mur, artilleria e altres obres que los dits poblats en les dites parròquies fossen tenguts per recullirse en la dita vila, e que la dita vila haia a pendre a tot son carrech la artilleria e totes obres e reparacions de murs. Empro en lo temps que los dits homens poran recullits en la dita vila, en aquell cas, hagen a fer guaytes axi com aquells de la dita vila. E si negunes coses si huien a fer de scurament de valls o altres obres, en les quals obrassen los homens de la dita vila, axi mateix haguessen obrar e treballar los homens de les dites parròquies, e encara obrar e contribuir en despeses quis haguessen a fer stants recullets, qui no fossen de la muralla sinó obres extraordinaries, ço és, garites, reparos e baluarts o altres semblants qui necessariament se haguessen a fer per combats o altres necessitats tant com los dits homens starien recullets. Donant facultat a les dites parròquies de poder luir lo dit censal de noranta lliures, entre dues pagues. E los jurats e consell de la dita vila, en tal cas de luicio, hagen arcesivercar dita quantitat o quantitats ab intervenció e rabuda dels jurats de les dites parròquies. La qual pensió de dit censal començ a correr en la festa de Sant Pere e Sant Feliu primer vinent.

Item pronunciam e declaram que en cas que fustes de enemichs fossen daça cap de Creus o daça Montjuhic, qui fossen de vuit fustes

en fus, los dits homens o poblats en les dites parròquies, après que les campanes de la dita vila repicaran, hagen a venir a la dita vila per ajudar a defensar aquella.

Item pronunciam e declaram que en cas que la dita vila compras forments o altres grans qui vinguessen per mar o per terra, e los habitants de les dites parròquies ne volguessen per llur provisió, que la dita vila lus ne hagues alexar en aquell for quel hauria comprat, compartint se aquell, segons més o menys segons los fochs de la dita vila e de les parròquies, sens pagar imposició ne neguns drets. E si los dits jurats, sindichs o poblats, en les dites parròquies compraren forment o altres grans dins la dita vila, que los jurats de la dita vila nols puguen empatxar en portar sen aquella pagant los drets acostumats. Si donchs la dita vila non volia per sa provisió, en tal cas se hagues a compartir entre ells segons lo nombre dels fochs, axi de la dita vila com de les parròquies. Declarat, empero, que si los dits homens de les dites parròquies compraven tals forments o grans fora los límits de la dita vila, encara que passas per aquella no hagen a pagar dret algú. E per semblant pronunciam e declaram que si lo comú de les dites parròquies haurà o tendrà forments o altres blats per vendre, que de aquells instats que sien e requests per los jurats de la dita vila al for que correrà compartint aquells ab los poblats de les dites parròquies e vila, segons lo nombre dels fochs, comptant segons més e menys. E per semblant fi algun singular de les dites parròquies haurà forment o altres blats venals que de aquells hage a fer la dita venda compartint aquells entre los poblats en dites parròquies e habitants en la dita vila segons més e menys, segons dessus es dit dels dits blats del dit comú.

Item pronunciam e declaram que los habitants en les dites parròquies quis reculliran en la dita vila, puguen traure de la dita vila totes vitualles e robes que hi hauran messes per causa de la dita reculleta, sens empatxament e contradicció de la dita vila, ne hagen a pagar imposicions ne drets alguns daçó que metran ne trauran de la dita vila per causa de la dita reculleta, sinó tan solament daçó que vendran o despndran en la dita vila stant aquí recullets axi com los altres singulars de la dita vila.

Item sobra totes altres coses e demandes fetes e fahedores per la dita vila contra los dits homens per guaytes o despeses o altres coses per rahó de la dita reculleta absolem les dites parròquies e poblats en aquelles, imposant silenci a la dita vila e o sindichs de aquella. E per lo semblant de les demandes fetes e fahedores per les dites parròquies e poblats en aquella contra la dita vila per causa de reculleta de danmatges, penyoraments e altres coses demanades e preses per les dites parròquies absolem la dita vila e singulars de aquella e imposam silenci a les dites parròquies e poblats en aquelles e als sindichs de dites parròquies. Declarants e pervehints que de res del passat no pugua esser feta demanda contra la dita vila per les dites parròquies e

singulars de aquelles ne per la dita vila contra dites parròquies e habitants de aquelles.

Item nos retenim poder de interpretar corregir e esmenar e de nou declarar dins spai de deu anys. Item condemnam les dites parts, ço és, la dita vila, sindichs e singulars de aquella e les dites parròquies, jurats, sindichs e singulars de aquelles en emologar simplement, pura e sens condició alguna, la nostra present sentència dins spai de vuit jorns après que sia intimada e notificada a les dites parts. Item, nosaltres dits arbitres e arbitradors nos adjudicam e tatxam per nostres treballs e selaris, hun cabrit per cascun de nosaltres a pagar primer vinent."

II

1569, 28 d'abril

Capítols per a la defensa del castell de Sant Esteve de Mar
AHG. NP, núm. 109 (resum).

"Els jurats de Palamós, Vila-romà i Vall-llobrega redacten uns capítols o pactes amb Joan Esteve, senyor útil i propietari de la casa i heretat del mas Esteve de la Fosca.

1) Joan Esteve promet als jurats que ell i la seva família tindrà el càrrec de guardar la Torre i Fortaleza de Sant Esteve, o sia, tindrà la custòdia i guarda de la clau de la porta de la seva casa i de la fortaleza, de tal manera, que tindrà d'obrir als homes que vindran a fer guàrdia a torre, els quals tindran que arribar abans de ser de nit, però, malgrat això, si arribessin per la nit tindrà que obrir-los. En aquest cas, avisarà al batlle de la vila per que apliqui les penes corresponents.

2) Per obrir la porta de la torre o baluart es faran tres claus, una pels jurats de Palamós, l'altre pels de Vila-romà i Vall-llobrega i la restant estarà a la casa, a custòdia de l'esmentat Joan Esteve.

3) Sempre que Joan Esteve o els guàrdies tindran a la vista o descobriran vaixells, pocs o molts, l'esmentat Esteve tindrà que obrir la porta a una guàrdia per que aquell, a la major prestesa que pugui, surti per avisar a la vila de Palamós i als de Vila-romà, a fi i efecte de que aquestes universitats posin la gent necessària a la torre o tirar una peça d'artilleria.

4) *En el cas de que les esmentades universitats posin artilleria en la torre, en Joan Esteve tindrà la clau de la pólvora i tindrà que guardar-la molt bé no donant-la sense llicència dels jurats.*

5) *En Joan Esteve tindrà que donar part als jurats de qualsevol cosa que li hagin pres, tan de les estàncies, parets, pedres, cals i altre qualsevol cosa.*

6) *Els jurats faran el mateix per a qualsevol cosa que Joan Esteve hagi pres fins a la present jornada.*

7) *Els jurats en recompensa pels treballs de Joan Esteve li donaran 6 lliures, tres la vila de Palamós i les altres tres les parròquies de Vila-romà i Vall-llobrega."*

III

1650, 6 de novembre

Relat de l'atac d'un bergantí corsari a una barca, amb gent de Palamós, davant les costes d'Arenys de Mar.

AHG. NP, núm. 250.

"... denunciem, certificam y fem fe com tots junts, en companyia de altres mariners, navegam y havem navegat ab la barca del patró Prenis Granet de dita vila de Sant Nari (diocesi de Tolon, França), y ahir que comptavem als sinch dels presents y corrents mes y any, a les nou horas del matí, o cerca, ab dita barca y ab la companyia del dit patró, partirem del moll de la ciutat de Barcelona, en la província de Cathalunya, a hont, pochos días haurà, eram arribat, y sent nostra navegació per a anar al moll de Palamós y navegant amb poch vent y mar calma, dit dia, entre las vuyt y nou horas de la nit, nos trobarem entre las vilas de Arenys y Canet de la costa, del mar de dita provincia de Cathalunya, y a una milla al mar, sobre nosaltres descubrirem un bergantí de corsari, lo qual per ser ja vespre lo descubrirem molt prop de nosaltres y li cridarem... allarga, allarga..; ell nos respongué .. amayna, amayna..., canalla. Y vist per nosaltres esser corsari, nos posarem alarma, procurant nostra defensa y de la barca y estant a tota pressa aparellant las armas, dit bergantí, ab gran furia, nos donà una investida, tirant.nos tirs de pedrerades, mosquetadas, spingardadas y tirs de pistolets y nosaltres, defensant.nos, també li donarem la càrrega de algunas padreradas, y estant axí paleant a dita primera investida, conforme indicam, ab un tir de spingart, carregat ab tres bales, que nos tiraren de dit bergantí, naffraren a dit patró

Prenis Granet, ab ditas tres balas, la una de las quals li entrà per la part dreta del coll y li hisqué per de sota la espatlla esquerra, y las altras dos balas li entraren per devant, en lo muscle dret, de las quals nafras morí encontinent, que no tinguerm lloch ni temps de poder parlar, y axí mateix, ab altre tir, ab una bala de mosquet, nafraren un poch, sobre lo muscle esquerra, a Andreu Martinenc, pilot de dita barca, y estant axí palenat, essent ja mort dit nostre patró, se retirà per primera vegada dit bergantí, y després, per una segona vegada y tersera vegada nos tornà investir y se arrambà ab la barca, axí que procurarem ab tirs de moltes pedras y botavantades y pedrerades deffensar.nos, matant.li y nafrant.li alguns mariners, per lo que li fou forsat retirar.se y apartar.se de nosaltres, y després que fou retirat, navegarem envers lo dit port de Palamós a hont som arribats vuy dia present, entre les set y vuyt de la matinada y havem fet enterrar lo cos de dit nostre patró...".

IV

1714

Relació d'armes que tenien els veïns de Palamós i de les parròquies de Vila-romà i Vall-llobrega, aquell any.

AHG. NP, núm. 600.

Armes de foc

Veïns que tenien una escopeta:

Antoni Olivos, Martí Salamó, Josep Moret, Magí Simon, Antoni Macaya, Manuel Bonafont, Batista Pons, Francesc Agustí, Joan Agustí.

Veïns que tenien una pistola

Antoni Savalls, Josep Carreras, Francesc Baulida (2), en Fina, Pere Prats, notari, Felip Matas, Damià Sicars, doctor Solivera (2).

Veïns que tenien peces llarges, sense especificar:

Josep Niell, Antoni Palagrí, Joan Plana, en Mont, Pere Colom, Pere Maruny, Francesc Colls, en Cabré, Jaume Crosa, en Vilanova, Antoni Parals, Miquel Mont.

Veïns que tenien altres armes de foc:

Miquel Gamira, una carabina

Joan Valentí, un fusell dolent

Esteve Vilató, una carabina.

Andreu Crosa, dues "xispes"

Joan Salamó, un arcabús

Pau Valentí, un fusill

Josep Jutge, un fusill

Josep Pagès i Gallart, ?

Veïns que tenien altres armes

Una espasa:

en Finà, doctor Estany, Pau Miró, Pere Prats notari, Josep Pagès i Gallart (2), doctor Solivera, doctor Salvi Agustí, Francesc Baulida (un espadí i una fulla d'espadí)

Una daga:

Pere Prats, notari, Pere Solivera

V

1543, 5 d'octubre

Relat del notari de Palafrugell, Antic Brugarol

El document original del notari de Palafrugell, Antic Brugarol, sembla que s'ha perdut, almenys en l'Arxiu Històric de Girona. En el fons corresponent als notaris de la Bisbal, secció de Palafrugell, no hi hem trobat cap esment. Però, per sort, el doctor i regidor de Palamós, Josep Estany i Torres, que habitava una casa al carrer Major, en va fer una còpia l'any 1730, la qual es conserva a l'Arxiu Històric-Municipal de Palamós.

Transcripció literal del document guardat a l'Arxiu Municipal de Palamós:

"Copia de la crema i destrucció horrorosa de Palamós treta de un manual de Palafrugell del any 1542 i 1543 que és després lo die 5 8bre (octubre) 1543 a hont narran la dita crema i formidable destrucció i aigué en dita Vila que per a que constia la poso en lo arxiu de dita Vila, escrita per lo Dr. Joseph Estany i Torres altre dels Regidors de aquella en lo any 1730".

"Copia es en la Notaria de Palafrugell en lo manual del any 1542 i 1543 se troba després lo dia 5 de 8bre de dit any 1543 sobre la crema i destrucció de Palamós".

"Fas memoria en sdevenidor Jo Antich Brugarol Codina Notari com disposanto la sapiencia divina disapte als 6 del mes de 8bre del present any vingueren 20 galeres e tres fustes de Turchs; las quals vingueren del Exersit Turquesh; lo qual es en Marsella; i a arruinada la Ciutat de Nissa, e la Vila de Rosas, e aquella combateren i la prengueren, i part la cremaren; i vingue la Terra de Catalunya, i los ne tragueren, i mataren alguns turchs, i alguns ne captivaren; i despres lo diumenge de mati; vingueren las ditas 20 galeres i tres fustes a las Medas, i de las Medas an als nostres mars del present terme; i Jo ensemps ab Sebastia Caixa, Batlle tingerem centinella sobre ellas, e de nostres mars anaren dins lo moll de la Vila de Palamos; i vist això nosaltres, ço es tots los vassalls de la present jurisdicció anarem ab nostras armas en dita vila de Palamos, i eram 200 homens; i anannen en dita vila, foren ohidas per nosaltres en lo camí cantar sigalas, i fou vist un sercol a modo de sercol de bota de color de la lluna, estant en lo aire, cosa maravillosas lo disapte abans al vespre; y quan forem en lo lloch de Sant Joan ya las galeras batian

la vila de Palamos ab grans bombardas; i aixi batent dita vila, nosaltres entrarem en dita vila, i no trobarem sino 25 homens de Palamos, i ensemps ab ells, batallarem ab los turchs, i founos forssat desemparrar dita vila; i aixi exirem de ella molt desmandats; i de nosaltres restaren en dita vila los homens següents, los quals moriren en dita vila, molt cruelment, los trobarem lo dimarts apres morts. P^o mosen Joan Andreu Pbe i sagrista de Palafrugell, al qual llavaren lo cap de las spatllas, i lo obriren per lo ventre i li tragueren lo cor, i tallaren los botons, i moltas fletxas tenia, Pere Roig, fill de Pere Roig del Brugarol cremat, Geroni Soles, cremat, Antoni Bofill cremat, Joan Serra farrer, cremat, ab una canya tenia en ses, Esteve Massot de Montras; i presa agueren los dits turchs la dita vila, aquella cremaren tota, i la isglesia, desfets tots los retaulas, i cremats, tallat lo cap a un crucificat, i posat foch baix los peus, cremada la imatge de Nostra Senyora, portarensen las campanas de la Iglesia, i cremaren las casas de Sant Joan, la Capella de Nostra Sra. de Gracia, i sen portaren las campanas; cremant fins a la Torra de mosen Ribas; i tals cosas feren en aqueixos llochs; que ab lletras nos pot escriura, portarensen una nau grossa; que era de mossen Perot de Calella, i una galera del Emperador, que se deia la Bunana(?); i fet tot aqueix dany, estigueren tot lo dilluns en lo dit port fins a mitjanit, i a mitjanit sen anaren; i lo dimars la gent nostra, i de Palamos anaren en dita vila, i trobarem molta gent morta eran de Palamos, entre la qual i eran los següents; ço es Miquel Valenti mercader, Garau Batlla notari, Pere Valenti, e Antoni Valenti, e molts altres tots cremats; entre los quals morts, ne trobarem un de anastat en un ast cuit, com per menjar, e mes trobarem tots los llibres de la Iglesia, e moltas altres scripturas en mar, e tant gran destruccio, e ruhina feren e an feta en dita vila, que sols en mentarla, no ha cor de cristia que no ploree, gotas de sanch; despres lo dimarts se posaren en mar, i nos sabe nova alguna della fins lo dimecres primer venidor; perque aquellas se posaren en mar, e mai pus sen ha aguda noticia de dit Exersit se hen anaren las galeras en la isla de Mallorca, i perço ne he feta la present memoria en sdevenidor; perque los que vindran, apres nosaltres, sapian lo gran las, desastre, i crema de dita vila de Palamos. En aquest any en lo mes de 9bre foren vistas per mi sireras verdas, en un sirer en lo clos den Saffont, i mes en dit mes de 9bre i Xbre i en la festa de Nadal viu Jo rosas de rosers com de abril i maig en lo ort es de Antoni Bofill del reval de Palafrugell i en altras ors; i per lo semblant viu Jo violas buscanas; e he copiat per memoria perque se quedia en lo arxiu aqueixa nota. Dr. Joseph Estany i Torres.”

VI

1542 (?), 18 d'agost
Cartes a la comtessa de Palamós.

"Letra tramesa a la ill. sra. duquesa en Barcelona ... Ill. sra. duquesa Vuy en est dia hauem rebuda una letra de sa Magestat ab que nos mane que per lo que podria succedir una gran armade de lenyams del turch per las intelligencias que en Fransa se tenen ab lo Turch quens apersibiam per a deffendre y offendre a dita armade portant-ho lo cors y que armem tota la gent <que> porem de los de est comptat e axi, vist lo que sa Mt. nos mane ab dita letra, nosaltres darem obra ab effecte de complir les coses a nosaltres per sa Mt. manades com millor nos serà possible. E VIS ha de saber que tots nosaltres stam molt perillosos de patir gran dany de tot est comptat de VIS y de nostres persones. Si per VIS nons és procurat algunas pessas de artillaria, car de veritat en esta vila no y te artillaria ninguna que res valega, sino alguna pochca artillaria de ferro, que per la necessitat co... es pochca cosa, que no bastaria a.esí sino a molts pochcs inimichs e mal atrixolats. Ver és que así las galeras del prinsep Doria han desembarcades assí algunas pessas de bronso, entre las quals hi ha quatre que son las mes xichas les quals han aportades de ponent per ordre de sa Mt. per la frontera de Perpinyà e diu-se les tenen a Barcelona. E perque la necessitat de artillaria nos constreny vista la temporade dual concorre per lo be de est comptat de VIS y de nosaltres y bens nostres, sumplicham a VIS que les dites quatre pessas més xicas de dita artillaria que vuy, com dit tenim, és así per VIS sia procurat per la vostra li plàsia resten así una temporade per deffensio de est comptat e nostres persones y bens fins a tant esta guerra y exercit de turchs sia aniquilat y fugat e sia cars axis nos podiem procurar per maior necessitat, o altrament suplicham a VIS que per la vila ne sia servida fasse que nosaltres siam assí socorreguts de altres formes ab pessas de pronso, colobrinas o mijas colobrinas, ab monicio y don.. y pilotas per deffensió de est comptat de VIS amb la maior pomptitut se pugue fer, e sera ésser tot lo be de est comptat de VIS, si lo cars succehia y nosaltres ne cobravem gran ànimo y a VIS ne besarem la ma. Altrament, vista la necessitat tal, nosaltres nos tenim per parduts davant los enemichs, e sera total ruina nostra e de est comptat de VIS. Per so VIS vulle en tot lo suplichat que mirar com per sa senyoria confia, e vulla considerar que esta vila és lo millor port per a exercit que sia en Catalunya, e té esta vila molta més anomenade per lo mon que altre que sia de assí a Valencia maritima per lo port y moll de aquella, e per so tenim pensament que no donen mes presa per esta vila que per altre per causa del predit y sino som socorraguts de dita artillaria de bronso, no podem resistir ni ofendre als enemichs. Per so VIS vulla en tot mirar com a patrona nostra permetre del mateix per nos a VIS sia suplichat ne pregam al senyor tresorer de aqui per que S. Mt. nos mane li enviem memorial de la gent y armas son en est comptat de VIS. Suplicham a VIS vulla enviar un expres mandatum als vassalls de VIS que són los de Calonge y los

de fora esta vila que a pena de la vida vinguen a recullir.se asi ab ses personas e vitualles que tenen per a gordar est comptat e resistir als anamichs de su Ma. essent.ne requests per nosaltres y que evite que sa Mt. nos envie gent de pelea ninguna, car nosaltres tenint los vassalls y artillaria de VSI en vila y tenint los forments que han cullit en vila, nosaltres enviarem a montanya les dones e criaturas e morirem asi com a faels e serà tot lo be nostro. E no tenim tantesa dels enemichs y sapia VIS que si tots los dits vassalls de VIS se recullen asi en esta vila y tenint dues pessas no seran cures los enemichs ans ab viril ànimo Lo demes dirà a VIS a lo exhibidor, home propi al qual per dits jurats suplicham a VIS li done fe y crahensa en tot lo que de part nostra serà dit .. sedula de comissio de lurs comesas per ... de dit comptat. Guart nostro Senyor a VIS y al I. S. almirant senyors nostres y prosperen com desitgem, les mans dels quals humilment besam. Es de Palamos a XVIII de agost any MDXXXX.. (1542?). De VIS humils vassalls los balle e jurats de Palamós.”

(AHG. NP, núm. 594) 1542, 19 d'agost

“Letra per lo ... Señor Lo mateix dia hauem rebuda una de sa Mt. de Monsó de XI del present, ab la qual nos mane que enviem a V. M. memorial de la gent y armes són en est comptat. a causa del que concorre per lo que.s diu del exercit turquesch, e axi darem obre ab effecte ab molta propmtitut de complir lo que per S. M. nos es manat. Senyor: V. M. ha de saber que nosaltrres no tenim assí artillaria que sia bona, ni res de bronso, y esta... tan mancho que per la temporade que concorre tindriem extrema necessitat de algunas pessas de artillaria de bronso per a resistir y offendre als enemichs de S. M.. Altrament vanint hic armade de enemichs, no som per a resistir ni offendre.los. Per so suplicham a V. M. que per aquella via li plasia en nom de esta universitat hens vulle procurar quatre de les mes xiques pessas que así han descarraghades les galeres del princep Doria, que de present han por ordre de S. M. aportades per a la frontera de Perpinya e diuse les tornen aqui en Barcelona, e de assó ne restarem molt obligats a V. M. e li besarem la ma, e som serts que nostro senyor Ilm. lo Ill. Sr. Almirant li.u tindra a molta mercé. E besam la ma de V. M. Es de Palamós a XVIII de agost 1542. Per lo que ordenar vulle V.M. prestos. Los jurats de Palamós.”

(AHG. NP, núm. 594) 1542, 5 de setembre

“Letra tramesa a la senyora duquessa. Illma. Senyora nostra. Attesa la necessitat en que està vuy est comptat de VIS per lo que tamem que la armada del rey frances y de infaels no vinguen a donar algun rabato per esta costa y per trobar.se esta vila de VIS sens artillaria que sufficient sia per a resistir a dita armade portant.ho la

sort, per so hens ha paregut de part de tota esta universitat enviar a VIS los exhibidors que són Joan Salvador y Hieronim Badia, vassalls de VIS per dits jurats suplicant a VIS vulla fer.nos mercè de procurar nos algunas pessas de artillaria de bronso bonas per deffensió de est comptat de VIS, lo que sera tot lo be nostro y deffensió de aquest comptat de VIS. Altrament som molts parillosos de patir y de esser arruinats venint la dita armade enemiga de sa Ma.. E més suplicham a VIS que vulla manar als poblats de Vila-romà e Vallobrega de est comptat, vassalls de VIS, que quiscun vespre se vinguen a recullir asi en esta vila per deffensió de aquella com la real Ma. esos dies hons ho ha manat ab sa letra que fessam que los subdits de esta jurisdicció de VIS se recullesan en dita vila y los es stat request y ells recusan fer.ho, per so suplicham a VIS ho mane se fasse com dit tenim. Axi be suplicham a VIS vulla manar als de Calonge que portant.ho lo cars y essent.ne raquests per los regidors de esta universitat, vullan venir ab lu<r>s armes ben atrixelats en esta vila per ajudar.nos a deffensar aquella y resistir y offendre als anamichs y sertificant a VIS, que essent nosaltres socorraguts de artillaria <...> VIS per que non tenit ninguna pessa y <recullint>.se los dits poblats de Vila-romà e Vallobrega quiscun vespre en esta vila y ajudant.nos los de Calonge entrant en aquella com la necessitat ho portas nosaltres tanim bon animo per a resistir y resistarem a quanta armade francesa pot vanir, per que de continuo treballam en fortifficar la vila ab baluars y en tot lo que és menester, altrament som parduts y arruinats. Si per VIS com dit tenim no som socorraguts, per so suplicham a VIS com a faels y humils vassalls molt effectadament vulla VIS en tot lo predit suplichat provayr com confiam. Lo demes diran de part de tota esta universitat los predits exhibidors als quals dara VIS fe y crahensa en tot lo que per part nostra de esta universitat li serà dit e suplichat. E quart nostro Senyor e prospere a VIS y al Ilm.S. Almirant senyors nostros com desitjam, besant les mans de VIS. De Palamós a V satembre any 1542. Humills vassalls Los jurats de Palamós”.

VII

1730, 17 de desembre

Institució de la germandat per al rescat de captius.

APP. Correspondència.

"Copia de la carta escriu lo P. fra. Rafael Servià de la Mercè sobre la institució de la germandat. Als regidors del les viles de Palamós, Palafrugell, Begur i Torroella de Montgrí.

Magnífics Srs.: Desitjant la religió de nostra Senyora de la Mercè donar prompte alivio als molts esclaus que tots los dies aprisionan los moros se ha discourregut fundar una Germandat General en el convent

de nostra Sra. de la Mercè en Barcelona, ab las condicions y clausulas de la copia que va atjuncta. La estimaré passia als llochs següents; esto és, Palafrugell, Bagur y Torroella. Advertint.los qualsevol vulla assentar.se en dita Germandat haurà de acudir en la present vila; ahont se anomenaran dos administradors y un receptor; per aquest passia, ab tota puntualitat, lo diner en mans del receptor general de la Germandat de barcelona. Advertint en las Vms. no vingan be a lo an concedit las damés vilas de la costa, com se poden informar en la present vila. Tinch altre de dir.los o representar.los, la dita religió de la Mercè tancava las portas a la redempció en las caygan esclaus los individuos de eixa vila y sa comarca no devoto. Vms. tindran a be dita preposició y germandat, puix ha de servir per lo alivio de tants pobres esclaus ques troban baix lo poder de tant bàrbaro enemich. Quedo a la obediència de Vms. per lo que sien servits en anar.me pregant al Senyor, los que ... Monestir de Sant Feliu de Guíxols. Xbre, 17 de 1730. Son segur servidor. Fr. Raphael Servià del ordre de N^a.S^a de la Mercè”.

“Copia del modo y manera en que volen instituir la nova germandat los religiosos de N^a.S^a. de la Mercè.

En la ciutat de Barcelona, en lo convent de nostra Senyora de la Mercè, se preten instituir una germandat dada, baix la invocació y nom de nostra Senyora de la Mercè, ab cos, modo y forma different del que reven altres germandats; a afferte que los germans que tindran la desgràcia de caurer en cautiveri, pujan esser rescatats ab la major brevedad, presta execució de la qual se disposan las condicions següents:

Primo, que lo germà o patró que governarà vestiment de sinch cents quintars en amunt, hagia de pagar o disposar en mans dels administradors o receptor, lo die que se assentarà, una lliura, vuyt sous; y quiscun any, per tot lo mes de febrer, catorse sous. Lo germà o patró que tinga vestiment de sinch cents quintars en avall, deguia pagar lo die que se asentarà, una lliura y, quiscun any, per tot lo mes de febrer, deu sous; y los pescadors, ço és, ...maners y mariners, lo die que se asentaran, catorse sous y quiscun any, per tot lo dit mes, 7 sous.

Item, que lo diner y deposit de la germandat se guardarà en lo dit convent de la Mercè, a custodia del P. Prior y P.P. depositaris de la redempció, per lo qual effecto se farà una caxa apart, ab tres panys y tres claus, que tindran dits Prior y depositaris, al mateix modo y forma que cuydan y guardan lo deposit general de la redempció de la religió.

Item, que la dita germandat serà governada per sinch administradors, lo primer dels quals serà lo Prior, y los altres se elegiran del cos de la germandat, en lo temps y modo que millor apareixerà, per los quals sinch administradors correran las diligèncias y cuidado de donar llibertat a qualsevol dels germans, des de luego que se tindrà la noticia de esser esclau.

Item, que los quatre administradors que se elegiran del cos de la germandat, tindran la obligació de cobrar las anyadas dels germans, dels quals, se destinarà un per receptor, en poder del qual pasará lo diner, a efecte de que per sa ma sia entregat al deposit de la germandat, portant llibre de entrada del diner que rebrà y de exida de las quantitats que entregará al P. Prior y depositaris, per dit deposit. Item, que per donar fàcil expedient a que en dita germandat puguan entrar de diffarents pobles del Principat, se distribuiran en las vilas principals de la marina, germandats particulars, agregadas, y subgetos a esta germandat principal; y per lo govern de cada una de ditas germandats particulars, se elegiran, axí mateix, dos o tres administradors, dels quals se destinarà un per receptor, en poder del qual pasará lo diner de la sua germandat, que deurà passar, ab tota puntualitat, a ma del receptor de la germandat de Barcelona, per a que aquest lo entreguia al deposit.

Item, que per la bona administració de dita germandat, se formaran los llibres que aparexeran necessaris, així per lo compte y rahó desos caudals, com y també per notari, escrivent los noms dels germans, ab la puntualitat convenient, a fi de que en esta manera nos puga fer engany.

Item, que la quantitat que se determinarà donar per lo rescat de cadahun dels germans, dega posar.se efectiva en Barbaria, o en dines o en lletra, y que los gastos que per assó se offeriran, degan pagar.se del deposit de la mateixa germandat, per manera que la dita quantitat no puga entregar.se en Cathalunya, ni als parents, ni als factors dels esclaus, menos que fos ab circumstancias tant seguras que no se reselas contingencia, lo qual se deixa al conexement y judici dels administradors.

Item, que lo que se destinarà que paguian los germans, en cada un any, devia pagar.se en lo primer Nadal després de instituïda la germandat y així mateix deurà continuar.se en lo Nadal de tots los anys, donant de temps y termini, des del die de Nadal fins tot lo mes de gener y febrer següent, per manera que lo germà que terminat lo mes de febrer no aurà pagat, no gosarà del socoro y quantitat de la germandat; en lo cas de tenir la desgràcia de esser esclau, y aquest capitol se enten per los germans que se trobaran presents en lo discurs de dit temps, y no estaran en viatge; per maneres que no pagant la anyada, dins lo termini dels dits 15 dies, no gosaran del benefici y socorro de la germandat, en lo cas de pasar en esclavitut. Item, que si algun dels germans aurà deixat de pagar algun o alguns anys y volran continuar en pagar a la dita germandat, no sels atmetia la paga de la anyada, menos que paguian las anyadas atrassadas.

Item, que si sucsehirà que si algun dels germans esclau en Barbaria tindrà la sort de fugir o de tornar de qualsevol manera en llibertat, sens gasto de la germandat, en tal cas, deguia donar.se a dit germà la mitat de la quantitat que se hauria de pagar per son rescat.

Item, que si sucsehirà morir algú o alguns dels germans en esclavitut, antes de poder.se rescatar, que en tal cas deguia la germandat fer celebrar, per sufragi de la sua ànima, en lo dit convent de Barcelona, un aniversari y 25 missas resadas.

Item, que per quant pot venir lo cas de trobar.se molts germans esclaus a un mateix temps en Barbaria, per manera que no bastas per son rescat lo diner que se troba efectiu en lo deposit, serà bo que se tinga present esta contingencia y se disposia un arrelament per lo modo y ordre ab que deuran ser rescatats. Sobre totas las cosas ditas se pendrà la resolució convenient y damés circumstancias que pogan ocorrer, a effecte de que la dita germandat se instituesca ab aquell modo més segur y convenient”.

Relació de documents consultats

Arxiu Històric de Girona. Notaris de la Bisbal, Palamos

Núm.	data	Núm.	data	Núm.	data
500	13/06/1412	49	03/04/1518	245	09/2/1648
18	04/08/1433	49	08/1518	250	06/11/1650
18	07/08/1434	52	19/09/1521	316	08/11/1714
513	13/09/1434	65	19/04/1526	324	26/11/1723
516	01/12/1436	61	08/05/1537	324	01/12/1723
26	11/02/1443	63	05/05/1538	327	08/04/1730
520	23/06/1446	68	07/12/1542	330	15/01/1734
s. c.	14/10/1448	83	18/12/1555	340	07/06/1740
s. c.	30/06/1449	89	03/04/1558	343	19/02/1743
s. c.	03/07/1449	106	27/07/1567	346	11/10/1746
s. c.	08/07/1449	110	09/1570	347	14/06/1747
s. c.	14/10/1449	137	07/10/1590	350	19/11/1754
523	11/09/1452	584	06/05/1591	366	13/07/1761
526	04/10/1455	182	16/06/1614	371	21/07/1766
s. c.	13/08/1516	221	08/09/1631	373	11/1768
48	02/1517	224	28/03/1633	400	02/07/1806

Arxiu Parroquial de Santa Eugènia de Vila-roma

Llibre de baptismes (1560..) (29/7/1609)

Arxiu Històric de Palamós

Pergami núm. 86, 24/06/1544

Llibre de clavari, 01/07/1576

B-43 i B-44 (1724); B-44 (19/05/1725); B-45 (13/07/1726); B-45 (06/09/1726);

B-50 (19/08/1732); B-50 (24/09/1732); B-57(09/09/1739); B-65 (1748);

B-71(1753-1754); B-73 (1755-1756); B-75 (1758-1759)

Correspondència, 22/09/1739, 1730-1732, 22/07/1801.

Arxiu Parroquial de Santa Maria de Palamós

Baptismes núm. 1 (14/09/1578); núm. 3 (1664)

Òbits núm. 4 (08/11/1714) i (25/05/1718)

És interessant també repassar les dades de captius publicades per J.M. Marqués i Planagumà als Estudis del Baix Empordà.

Fotografies de l'Arxiu Històric de Palamós.

TÍTOLS PUBLICATS**QB01**

Francesc Sardà

*La gamba, un recurs extraordinari***QB02**

Montserrat Demestre

*Impacte de l'arrossegament sobre les comunitats de fons***QB03**

Jordi Lleonart

*El lluç***QB04**

Isabel Palomera

Sergi Tudela

*L'anxova***QB05**

Francesc Sardà

*Biologia, conservació i pesca de l'escamarlà a la Mediterrània***QB06**

Margarita Casadevall

Marta Muñoz

*La diversitat de formes de la reproducció dels peixos***QB07**

Sandra Mallol

*La selectivitat dels arts d'arrossegament***QB08**

Carles Pla

*La genètica en la identificació de productes pesquers***QB09**

Jaume Fàbrega

*Història i teoria del suquet***QB10**

José Pascual

Joan L. Alegret

Estado actual de la antropología de la pesca en España

QB11

Joaquim Pla

Lleugera idea dels principis teòrics de la propulsió a vela (veles de tall)

QB12

Marcela Rombeg i

Francesc Sardà

El sector pesquero y sus normativas

QB13

David Florido del Corral

Evolución histórica y cultural de las almadrabas en el litoral atlántico meridional (siglos XVI-XX)

QB14

Joan L. Alegret

Alfons Garrido

Estudi de les fonts documentals en la recerca sobre història de la pesca a Catalunya

QB15

Ramon Franquesa

Las Cofradías en España. Papel económico y cambios estructurales

QB16

Rosa M. Playà

Els ibers i el mar. Dades sobre la pesca en època protohistòrica al litoral mediterrani català (segles VI al II aC)

QB17

Joan L. Alegret

Etnologia de les societats marítimes: perspectives d'anàlisi, àmbits d'estudi i propostes de treball

QB18

Joan L. Alegret

Said Chaouki Chakour

Evolución institucional y desarrollo del sector pesquero en Argelia (Edició bilingüe francès-espanyol)

QB19

Francesc Sardà

Nixon Bahamón

Mallas cuadradas y rejillas separadoras de pescador para mejorar la selectividad de la pesca de arrastre demersal.

QB20

Anna Garriga

Una política catalana per a la pesca. Perquè els nostres pescadors també s'hi puguin guanyar la vida